

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

**Historie, současnost a další rozvoj Ústřední
knihovny Pedagogické fakulty Univerzity
Karlovy v Praze**

Bakalářská práce

Vypracovala: Vladimíra Bendová

Praha 2009

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Hana Landová, Ph.D.

Oponent bakalářské práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

[Vzor: Vložený a vevázaný list - zahrnuje ředitelem podepsané originální „Zadání bakalářské práce“; zadání NENÍ součástí digitální verze práce!!! NESKENOVAT!!]

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze, 20. května 2009

.....

Vladimíra Bendová

Identifikační záznam

BENDOVIÁ, Vladimíra. *Historie, současnost a další rozvoj Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. [History, present and next development of the Central Library of Faculty of Education of Charles University in Prague]*. Praha, 2009. 72 s. Bakalářská práce (Bc.) – Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav informačních studií a knihovnictví, 2002.

Klíčová slova

Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Vysokoškolské knihovny. Vysokoškolské knihovnictví. Trendy vysokoškolského knihovnictví. Informační služby vysokoškolských knihoven.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je sledovat a charakterizovat Ústřední knihovnu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Po stručném nástinu historického vývoje knihovny je popsáno legislativní a organizační zřízení vysokoškolské knihovny. Jádro práce tvoří detailní charakteristika současného stavu Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Jsou popsány konkrétní akviziční postupy, knihovní fond, jmenný a věcný popis dokumentů a zařízení knihovny. Práce se zabývá i poskytovanými knihovnickými a informačními službami ve vztahu k zaměstnancům a uživatelům knihovny. Vyzdviženy jsou specifické služby knihovny jako například evidence personální bibliografie pracovníků Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a shromažďování a poskytování informací z oblasti životního prostředí a ekologie. Práce je završena úvahou nad perspektivami Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze v kontextu světových trendů v oblasti vysokoškolského knihovnictví. Další možný rozvoj knihovny nastiňuje rozhovor s vedoucí knihovny a vlastní návrhy inovace. [Autorský abstrakt]

Keywords

Central Library of Faculty of Education of Charles University in Prague. Academic libraries. Academic librarianship. Trends of academic librarianship. Information services of academic libraries.

Abstract

The bachelor thesis deals with Central Library of Faculty of Education of Charles University in Prague. The first part of work focuses on history, organization and legislation of library. Next part describe the actual situation and position of this library, all about acquisition, collections, cataloging, indexing and furnishings of library. The practical part is about information and library services relate to employees and users of library (for example the personal evidence of bibliography employees or providing specific information about the environment and environmentalism). The last part is devoted to perspective of library, world developments in an academic libraries and librarianship. Practical part includes the interview with director of library and my presentation of possible innovation. [Author's abstract]

Předmluva

Téma předkládané bakalářské práce *Historie, současnost a další rozvoj Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze* jsem zvolila na základě praxe v dané knihovně a skutečnosti, že doposud neexistuje žádná práce, která by se danou institucí zabývala. U příležitosti 60. výročí založení knihovny v roce 2008 se jevílo jako nanejvýš vhodné shromáždit dostupné informace o dosavadní činnosti Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a tento materiál případně použít jako podklad pro informační brožuru o knihovně. Během praxe a další práce v knihovně jsem měla možnost seznámit se s fungováním a provozem knihovny, jejími službami a složením knihovního fondu. Knihovna prošla složitým vývojem a v podstatě dodnes se formuje.

Cílem bakalářské práce je zachytit historii a aktuální stav Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Práce se ve stručnosti zabývá vývojem od vzniku knihovny až do roku 1989. S větší podrobností jsou zachyceny změny, ke kterým v knihovně došlo po roce 1989. Jádrem práce je charakteristika aktuální situace: legislativní zajištění fungování knihovny, její financování, složení fondu a jednotlivé procesy a služby, které knihovna zajišťuje. V závěru práce jsou naznačeny základní trendy vysokoškolského knihovnictví, které by mohly ovlivnit zejména služby Ústřední knihovny UK PedF.

Zpracování bakalářské práce vycházelo především z vlastních praktických poznatků a pozorování provozu knihovny, z informací poskytnutých přímo zaměstnanci knihovny a oficiálních či neformálních dokumentů knihovny, které jsem s laskavým svolením vedení knihovny použila. Materiál, který pomohl nastínit historický vývoj knihovny, mně byl z části poskytnut v Archivu Univerzity Karlovy v Praze, další informace pocházejí přímo z knihovny. Závěrečné části práce předcházelo zpracování rešerše na téma Světové trendy v knihovnictví vysokých škol. V této části jsem vycházela především ze studie Výzkumné komise ACRL, kterou jsem rozvinula o související citáty odborníků z oblasti vysokoškolského knihovnictví.

Při psaní práce jsem však narazila na problém týkající se nedostatku informací, které by mapovaly situaci v knihovně do počátků 90. let. Bohužel neexistuje téměř

žádná dokumentace z tohoto období. Tento nedostatek byl alespoň částečně kompenzován výpověďmi zaměstnanců knihovny, kteří tuto dobu v knihovně zažili.

Práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola se zabývá historickým vývojem Ústřední knihovny UK PedF v kontextu vývoje a změn probíhajících na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V úvodu jsou uvedeny obecné informace o knihovně a následuje popis vývoje do roku 1989 a změny od devadesátých let do současnosti. Druhá kapitola je uvozena legislativním vymezením vysokoškolských knihoven obecně a následuje organizační a finanční zajištění Ústřední knihovny UK PedF. Jádrem práce je kapitola zabývající se dekompozicí současného stavu knihovny. Detailně jsou charakterizovány služby, uživatelé, knihovní fond a ostatní knihovnické procesy, což si vyžádalo i mírné překročení stanoveného rozsahu práce. Třetí část již upouští od striktní popisnosti a věnuje se trendům vysokoškolského knihovnictví a perspektivám a možným inovacím Ústřední knihovny UK PedF. Obecný úvod věnující se novinkám v oblasti vysokoškolského knihovnictví ve světě následuje reálná perspektiva Ústřední knihovny UK PedF vycházející z Dlouhodobého záměru Pedagogické fakulty UK. Součástí je rozhovor s vedoucí knihovny a vlastní návrhy inovací knihovny.

Celkový rozsah práce je 72 stran textu s obrázky a tabulkami a 22 stran příloh. Citace v textu jsou zapsány pomocí prvního údaje záznamu a data vydání. Uvedeny jsou v hranaté závorce, ve které je na prvním místě příjmení autora, nebo jméno korporace. U zdrojů, u kterých není možné určit odpovědnost, jsou uvedena první slova z názvu. Bibliografické citace a citace v textu byly zhotoveny podle mezinárodních norem ISO 690 a ISO 690-2.

Mé poděkování patří PhDr. Haně Landové za cenné rady, podněty a konzultace. Za vstřícnost, ochotu a věnovaný čas velice děkuji Mgr. Jitce Bílkové, vedoucí Ústřední knihovny UK PedF. Dále také děkuji všem zaměstnancům Ústřední knihovny UK PedF za ochotu a spolupráci.

Obsah

0	Úvod.....	12
1	Historie Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze	13
1.1	Vývoj do roku 1989	13
1.2	Vývoj a změny od roku 1989.....	15
2	Současný stav Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze	19
2.1	Legislativa.....	19
2.2	Organizace.....	21
2.3	Financování.....	24
2.4	Dekompozice Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy..	26
2.4.1	Akvizice	26
2.4.1.1	Strategie doplňování fondů a objednávky.....	26
2.4.1.2	Dodání dokumentu a prvotní evidence	27
2.4.1.3	Zásady akviziční politiky	27
2.4.1.4	Objednávání literatury pro grantové řešitele.....	28
2.4.2	Knihovní fond	29
2.4.2.1	Doplňování fondů	33
2.4.2.2	Zpřístupňování fondů.....	33
2.4.2.3	Organizace knihovního fondu.....	33
2.4.3	Katalogizace.....	34
2.4.3.1	Věcný popis.....	34
2.4.3.2	Katalogy	34
2.4.4	Zařízení knihovny a ochrana knihovního fondu	35
2.4.4.1	Vyřazování a revize knihovního fondu	37
2.4.5	Knihovnické a informační služby	37
2.4.5.1	Dotazové služby	37
2.4.5.2	Iniciativní	44
2.4.6	Zaměstnanci knihovny	46
2.4.7	Uživatelé	47
2.4.8	Personální bibliografie a publikační činnost.....	49

2.4.8.1	Personální bibliografie pracovníků Pedagogické fakulty UK.....	49
2.4.9	Informace o životním prostředí.....	50
2.4.9.1	Databáze ENVIR, VBMZP, DIPL a REGIS.....	50
2.4.10	Shrnutí.....	51
3	Perspektivy vysokoškolských knihoven	53
3.1	Světové trendy v oblasti vysokoškolského knihovnictví	53
3.2	Perspektivy Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.....	62
3.3	Rozhovor s vedoucí knihovny Mgr. Jitkou Bílkovou o koncepci rozvoje knihovny.....	64
3.4	Další možné inovace	68
4	Závěr	71

Seznam ilustrací a tabulek

Obr. č. 1: Organizační schéma UK PedF ÚK 1981-2002.....	18
Obr. č. 2: Organizační struktura UK PedF ÚK od roku 2002.....	23
Obr. č. 3: Financování knihovního fondu knihoven, ústavů a středisek vědeckých informací.....	24
Obr. č. 4: Přírůstky knihovního fondu ÚK PedF UK.....	33
Obr. č. 5: Orientační aparát v hlavní budově Pedagogické fakulty UK.....	36
Obr. č. 6: Studovna Ústřední knihovny PedF UK.....	37
Obr. č. 7: Země vydání odebíraných zahraničních periodik.....	40
Obr. č. 8: Základní dokument webové prezentace Ústřední knihovny Pedagogické fakulty UK.....	42
Obr. č. 9 a 10: Multifunkční zařízení a čtecí lupa ve studovně.....	43
Obr. č. 11 a 12: Informační nástěnky v prostorách Ústřední knihovny PedF.....	44
Obr. č. 13: Zaregistrovaní uživatelé.....	48
Obr. č. 14 : Vyhledávací formulář elektronické aplikace pro Sběr záznamů publikovaných prací interních pracovníků UK PedF.....	50
Tab. č. 1: Prostředky na nákup fondů ÚK PedF.....	25
Tab. č. 2: Stav a přírůstky Ústřední knihovny.....	32
Tab. č. 3: Knihovní fondy přístupné ve studovnách.....	32
Tab. č. 4: Přehled importovaných souborů do Souborného katalogu NK ČR 06-07.....	35
Tab. č. 5: Vzdělávací akce pro uživatele a odborné akce pro knihovny.....	46
Tab. č. 6: Registrovaní uživatelé ÚK PedF v letech 2003-2008.....	47

0 Úvod

Nedílnou součástí Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze je již od jejích počátků knihovna. Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (dále jen knihovna či UK PedF ÚK) je součástí centrálního knihovně-informačního systému Univerzity Karlovy a tvoří část vědecko-výzkumné základny Pedagogické fakulty UK. Na činnosti knihovny participuje Knihovní komise, kterou tvoří 14 členů a jejím úkolem je „metodicko-koordinační činnost směřující ke zkvalitnění knihovnických a informačních služeb poskytovaných Ústřední knihovnou UK PedF v návaznosti na vzdělávací programy, výzkumné aktivity, rozvojové projekty a jiné potřeby fakulty“ [Statut knihovní komise UK PedF, 2005].

Knihovnu tvoří Ústřední knihovna se studovnou v hlavní budově Pedagogické fakulty UK v ulici M. D. Rettigové a dvě dílčí knihovny. Knihovna výzkumných a vzdělávacích pracovišť (jejíž součástí je Knihovna studií školského managementu se Studovnou Centra doktorských studií) a Studovna anglického jazyka a literatury na detašovaných pracovištích.

Fond knihovny o velikosti přibližně 200 000 knihovních jednotek využívá přes sedm tisíc registrovaných uživatelů.¹ Tematicky je fond zaměřen na oblast pedagogických věd, ale zahrnuje i dokumenty z ostatních humanitních věd či učebnice. Specifikem této knihovny je sbírka environmentálně zaměřených dokumentů. Knihovna zpřístupňuje primární i sekundární informační zdroje jak v tištěné, tak i v elektronické formě. Mimo standardní knihovnické a informační služby buduje databáze z oblasti životního prostředí a ekologie, vytváří personální bibliografii interních pracovníků PedF a disponuje chráněným pracovištěm pro studenty, kteří vyžadují specifické služby.

¹ Stav k 31. 12. 2008; 206483 knihovních jednotek, 7190 registrovaných uživatelů [Roční výkaz o vysokoškolské knihovně za rok 2008]

1 Historie Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

1.1 Vývoj do roku 1989

Historie Knihovny PedF úzce souvisí s dějinami samotné Pedagogické fakulty UK. Učitelé dlouho čekali na zřízení vysoké školy, která by poskytovala pedagogické vzdělání. V této souvislosti stojí za zmínku citát Františka Drtiny, který si jako součást pedagogické fakulty představuje také knihovnu. „...Jednou nastane rozdvojení, tj. že filozofická fakulta se vytvoří jako vlastní škola vědecké teoretické práce a že vedle ní vznikne fakulta školská, kde se dostane odborného pedagogického vzdělání průpravného učitelstvu všech nynějších škol, kde se bude pěstovat konkrétní studium duše dětské i pedagogická patologie, kde se budou studovat dějiny výchovy, vývoj organizace školské, školní zákonodárství, didaktika různých druhů škol, kde bude zřízena **velkolepá knihovna školská**, muzeum atd.“ [Vorlíček, 1996].

Bohužel se nedochovaly téměř žádné materiály z počátků a nejstarších dob knihovny. Pramenem následujícího nástinu nejstaršího vývoje knihovny je nepublikovaný sborník, který měla vydat Pedagogická fakulta UK v roce 1972. V něm se nachází asi pětistránková stať „Ústřední knihovna pedagogické fakulty UK“ sepsaná bývalou vedoucí knihovny Pavlou Lipertovou. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze vznikla roku 1946, kdy „zákonem č. 100 ze dne 9. dubna 1946 byly při všech univerzitách v českých zemích a na Slovensku zřízeny pedagogické fakulty“ [Vorlíček, 1996]. Dále Vorlíček uvádí, že první rok své existence fakulta sídlila ve skromných podmínkách v Praze - Bubenči a roku 1948 „jí byla dána k dispozici budova dosavadního Dívčího reálného gymnázia E. Krásnohorské v ulici M. D. Rettigové v tehdejší Praze II“ [Vorlíček, 1996]. Tato budova poskytla prostory pro zřízení knihovny. Sem byly v roce 1948 svezeny knihovny zrušených učitelských ústavů², které vytvořily jádro vzniklé knihovny na pedagogické fakultě. Prvopočátky jsou popsány ve výše zmíněném sborníku: „Skromné začátky pedagogické fakulty poznamenaly i vznik a prvotní působení knihovny, která v prvních letech pedagogické fakulty působila

² V Archivu UK se dochovalo šest inventurních knih předchůdců Ústřední knihovny: knihoven učitelských ústavů a dílčích knihoven jednotlivých kateder (viz Příloha č. 7)

vlastně jen jako knihovní středisko. Činnost tohoto střediska byla zaměřena na obstarávání nezbytné současné literatury pro učitele a posluchače fakulty. Knihovna nebyla vybavena personálně, neměla k dispozici větší skladištní prostory. Růst knihovního fondu a jeho doplňování probíhaly víceméně živelně bez pevné koncepce, čemuž napomáhala organizace nákupu knih, časopisů, prováděná jednotlivými katedrami, často i bez vědomí a předběžného souhlasu knihovního střediska“ [Lipertová, 1972].

Roku 1953 byla při reformě učitelského vzdělávání Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy zrušena. Vznikla tak Vysoká škola pedagogická. Dr. Lipertová uvádí, že až v tomto období bylo možno systematicky zpracovávat fond a vytvářet koncepci pro práci knihovny. „Uvedené úkoly se začaly postupně realizovat prakticky až na Vysoké škole pedagogické v dnešní budově PedF, kde knihovna získala jak větší prostory, tak i další pracovníky... Byl zaveden centrální nákup knih a časopisů a ostatních učebních pomůcek“ [Lipertová, 1972]. Organizační změny fakulty vedly k odtržení části fondu. Při zrušení Vysoké školy pedagogické v roce 1959 přešel do nově utvořeného Ústavu pro dálkové studium učitelů na UK, fond tělovýchovné literatury byl přearán do ITVS³. Jednalo se přibližně o 20 000 svazků. Významným milníkem knihovny je rok 1964, kdy došlo ke sloučení Pedagogického institutu v Praze s Pedagogickým institutem v Brandýse nad Labem a Ústavem pro další vzdělávání učitelů a byla opět obnovena Pedagogická fakulta v Praze. Knihovna převzala knižní fondy obou připojených pracovišť, a tak vznikl základ současného knihovního fondu.

Nejpodrobněji sborník pojednává o současném stavu, tzn. o stavu v roce 1971. Od 60. let plnila Ústřední knihovna funkci Oborového informačního střediska (OBIS). Ve svém příspěvku P. Lipertová píše: „Charakter knihovního fondu a veškerá činnost ústřední knihovny vyplývají z Organizačního řádu MŠK⁴ pro knihovny na vysokých školách z roku 1960. ÚK je tedy knihovnou vědeckého typu a slouží svými službami potřebám pedagogické, vědeckovýzkumné a politickovýchovné činnosti učitelů. Její knihovní fond je z velké části zaměřen i na studium posluchačů fakulty i k potřebám širší veřejnosti. Jako institucionalizovaný celek je ÚK součástí československé jednotné soustavy knihoven podle knihovního zákona č. 53/1959.“ Knihovní fond čítal kolem 170 000 svazků a jeho charakter je popsán takto: „Obsahuje materiály nejen ke studiu

³ Institut tělesné výchovy a sportu (předchůdce Fakulty tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze)

⁴ Ministerstvo školství a kultury

dějin pedagogiky a učitelství, ale i monografie ze všech oborů, jimž se na fakultě vyučuje. K fondu patří speciální knihovna výtvarné výchovy se sbírkou reprodukcí a diapositivů a hudební oddělení s diskotékou. Kromě sbírky starých učebnic mají posluchači k dispozici ve zvláštním oddělení knihovního fondu několik tisíc současných učebnic, skript, učebních textů, encyklopedií, sborníků, časopisů a beletrie... Studiu posluchačů slouží čítárna novin a časopisů v Brandýse nad Labem a studovny v Praze a v Brandýse“ [Lipertová, 1972]. Mimo to vyzdvihuje zastoupení specifických druhů dokumentů ve fondu. Jedná se o mikrofilmy, fotokopie, překlady, instrukční filmy, diapositivy, magnetické nahrávky, mapy, reprodukce, gramofonové desky... V té době Ústřední knihovna poskytovala bibliograficko-informační službu, meziknihovní výpůjční službu, mezinárodní meziknihovní výpůjční službu a pravidelně vydávala zprávy o přírůstcích knihovny.

O dalším vývoji knihovny v 70. a 80. letech neexistují téměř žádné záznamy ani dokumenty. Knihovna dále působí jako Oborové informační středisko až do roku 1991.

1.2 Vývoj a změny od roku 1989

Po roce 1989 nastalo období všeobecných změn a rozvoje a neminulo ani oblast knihovnictví vysokých škol, ani Ústřední knihovnu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1991 se z Oborového informačního střediska přetransformovala do Střediska vědeckých informací (SVI). SVI mělo dvě části: fakultní vydavatelství a ústřední knihovnu. Organizačně Ústřední knihovnu tvořily Knihovna ÚVRŠ⁵ a pobočky v Celetné ulici v Praze a v Brandýse nad Labem. Pod brandýskou pobočku spadala pobočka Svídnická. Později se ještě vedle Vydavatelství a Ústřední knihovny vyčlenila Prodejna odborné literatury.

Na počátku 90. let se knihovna začala připravovat na změny, které s sebou přinesly nové trendy v informačních technologiích. Do knihovních jednotek byly vleповány čárové kódy jako příprava na budoucí automatizované půjčování dokumentů, které se provádělo v letech 1993-1995 v jednoduchém výpůjčním modulu KNH. Vedoucí knihovny J. Bílková toto období popisuje: „Půjčování probíhalo snímáním čárového kódu knihy, převedeného přírůstkového čísla, a čárového kódu čtenáře, kterým bylo jeho rodné číslo. Tento modul neměl žádnou provazbu na katalog: jméno

⁵ V letech 1995 – 2005 Ústav výzkumu a rozvoje školství, od roku 2005 Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání

autora a název knihy s jednoduchým popisem se vkládal do výpůjčního modulu. Vložené údaje o čtenáři umožňovaly i vygenerování výpůjčních lístků a upomínek. To byl obrovský skok v činnosti výpůjčních služeb“. Roku 1994 začíná knihovna pracovat s automatizovaným knihovnickým softwarem Tinlib od společnosti Information Management and Engineering, Ltd. (IME), později T-Series.

Podle informací od vedoucí knihovny začala knihovna od roku 1993 připravovat dokumenty k rekatalogizaci a od roku 1994 katalogizovat dokumenty do knihovního systému Tinlib - modul katalog. Katalogizace fondu probíhala v spolupráci s Ústavem výpočetní techniky UK a knihovna se v té době velkou měrou podílela na budování souborného katalogu univerzity. Na začátku akademického roku 1995/1996 byl zprovozněn modul výpůjčního protokolu. V roce 1998 jako jedna z prvních vysokoškolských knihoven UK PedF ÚK uzavírá své lístkové katalogy a uživatelé používají už jen elektronický katalog. V této době byla knihovna připojena pomocí optického vlákna k pražské akademické síti a vytváří své první webové stránky. Tím umožnila studentům přístup k službám internetu.

V tomto období „dochází ke změnám v celkovém pojetí knihovnicko-informačních služeb a těžiště knihovnické práce se přesouvá od klasického půjčování dokumentů k náročným referenčním službám včetně vytváření vlastních referenčních nástrojů“ [Ústřední knihovna, 2008]. Knihovna postupně prostřednictvím webového rozhraní zpřístupňuje *Nové knihy* (1999), *výběrové bibliografie Didaktiku hudební výchovy* (1994), *Didaktiku výtvarné výchovy* (1994), *Výchovu k péči o životní prostředí* (1995) a *Publikační činnost interních pracovníků fakulty* (1996).

Uživatelé mohou využívat online služeb knihovny a centralizuje se knihovní fond. V roce 1992 byla zrušena pobočka v ulici Svídnická v Praze 9 a v roce 1997 dochází ke zrušení pobočky v Brandýse nad Labem. Roku 1998 končí pobočka v Celetné ulici v Praze a zůstává zde pouze Studovna anglického jazyka a literatury.

V letech 1991 až 1996 UK PedF ÚK zaštiťovala Ústřední knihovnu Univerzity Karlovy v Praze. „Tato knihovna sídlila v Celetné ul. 13, kde se v přízemí této budovy nacházela studovna, a přilehlé prostory sloužily ke skladištním účelům. Správcovstvím knihovny byla pověřena Pedagogická fakulta UK, která zajistila personál i finanční prostředky určené na provoz a obnovu knihovního fondu“ [Ústřední knihovna UK, 2009]. V roce 1993 se stal součástí této knihovny významný fond bývalého Ústavu

marxismu-leninismu, který obsahuje část Masarykovy knihovny. Dnes je tento fond uložen v depozitáři Univerzity Karlovy v Lešetících.

Od ledna do května 1997 proběhla v Ústřední knihovně velká rekonstrukce skladištních prostor, které byly vybaveny moderními kompaktními regály a částečně pevnými kovovými regály. Zároveň byly zrekonstruovány kanceláře a prostor výpůjčního protokolu. Ten byl nešťastně umístěn do cesty nouzového východu a roku 2006 se z bezpečnostních důvodů musel přestěhovat.

V souvislosti s budováním jednotného katalogu byly postupně rušeny katederní knihovny. Dochází také k zásadnímu přeorganizování a zkvalitnění knihovního fondu. Byly vyřazeny poškozené, zastaralé, duplicitní a multiplicitní knihovní jednotky. Úbytky knihovního fondu za roky 1992 až 1997 činily téměř 100 000 svazků.

Se změnami v obsahu náplně práce vznikla potřeba obměnit odbornou strukturu personálního obsazení knihovny a získat vysoce kvalifikované pracovníky. Vznikly nové funkce, např. systémový knihovník, správce informačních zdrojů, vedoucí knihovny. V roce 1999 v knihovně pracovalo 20 zaměstnanců.

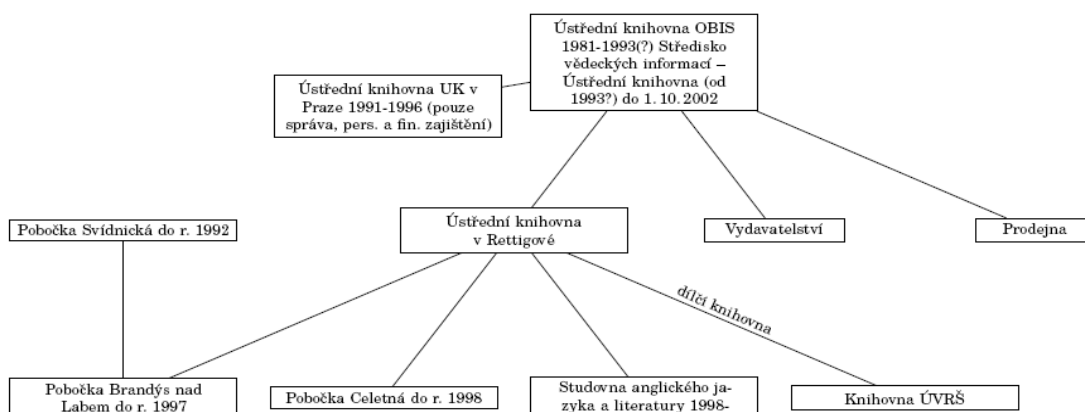
Roku 2001 měla Ústřední knihovna centrální knihovnu a dvě detašovaná pracoviště: Knihovnu Ústavu výzkumu a rozvoje školství (ÚVRŠ) a Studovnu anglického jazyka a literatury. Knihovna Ústavu výzkumu a rozvoje ve vzdělávání v roce 2003 změnila název na Knihovnu ÚVRŠ a ÚPRPŠ⁶ a posléze se v roce 2005 přetransformovala na Knihovnu výchovných a vzdělávacích pracovišť.

„V říjnu 2002 proběhla v souladu s opatřením děkana reorganizace SVI s cílem dalšího zkvalitnění služeb. Vznikla samostatná pracoviště: Ústřední knihovna UK PedF a Vydavatelství UK PedF. Zapojením Ústřední knihovny PedF UK do Centrálního knihovně-informačního systému Univerzity Karlovy (CKIS) byly vytvořeny předpoklady pro změnu knihovního systému z T-Series na knihovní systém ALEPH 500 a její katalog je od roku 2005 jednou z databází Centrálního katalogu UK“ [Ústřední knihovna, 2008].

Konverze z knihovního software Tinlib byla provedena v létě 2005. V září byl zahájen služební provoz a od října plný provoz v modulech Akvizice, Katalogizace, Výpůjční protokol. V roce 2008 přibyl modul MVS a v současné době se připravuje

⁶ Knihovna Ústavu výzkumu a rozvoje školství a Ústavu profesního rozvoje pracovníků ve školství

modul Seriály.

Obr. č. 1: Organizační schéma UK PedF ÚK 1981-2002 (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Od roku 2003 je knihovna zapojena do “Programu na podporu integrace zdravotně postižených studentů, vyrovnání příležitostí přístupu uchazečů z různě znevýhodněných skupin”. Roku 2005 se změnil systém sběru dat a publikační činnosti interních pracovníků UK PedF. Od tohoto roku je tedy sběr dat prováděn pomocí nové elektronické aplikace, „která přesněji vystihuje požadavky zadavatelů a je uživatelsky vstřícnější k autorům publikací (např. mají možnost vyplňovat formulář průběžně, kdykoliv se k odeslanému formuláři vrátit a provést v něm opravy) [Výroční zpráva, 2005]. V roce 2006 se UK PedF ÚK zapojila do programu Erasmus Mundus SEN⁷ a do projektu Ústavu výpočetní techniky UK Archivace a zpřístupnění digitálních verzí kvalifikačních prací na UK v Praze.

⁷ Erasmus Mundus MA Special Education Leeds (Speciální pedagogika). Erasmus Mundus (2004-2008) je program Evropské komise na posílení integrace vysokého školství, podporu mobility a zvýšení atraktivnosti evropského školství s důrazem na podporu mezikulturního porozumění a navázání těsné spolupráce s třetími zeměmi.

2 Současný stav Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

2.1 *Legislativa*

Dříve než bude popsán současný charakter a služby vlastní Ústřední knihovny, je nanejvýš vhodné zmínit nejvýznamnější legislativní dokumenty vztahující se na vysokoškolské knihovny obecně. Následně budou přiblíženy i konkrétní vnitrofacultní předpisy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, které zastřešují Ústřední knihovnu. Nejedná se o kompletní výčet, ale o nastínění určitého legislativního rámce. Legislativní vymezení vysokoškolské knihovny vychází především ze zákona č. 257/2001 Sb.⁸

„Knihovna poskytuje veškeré veřejné knihovnické a informační služby v souladu s § 4 Zákona č. 257/2001 Sb. knihovního zákona ve znění pozdějších předpisů a v souladu s čl. 1. 3. 7 Listiny základních práv a svobod všem zaregistrovaným uživatelům na základě rovného přístupu k informacím a jejich svobodné výměny. Do evidence knihoven podle § 5 a § 13 odst. 1 knihovního zákona se knihovna zapisuje jako specializovaná knihovna“ [Výpůjční řád, 2006].

Zákon č. 257/2001 Sb. disponuje vůči vysokoškolským knihovnám určitými nedostatky vzhledem k vymezení typu knihovny. „Zásadním problémem knihovního zákona je § 3 Systém knihoven a z něj vycházející §§ 9 až 13... Pro evidenci své knihovny si může vysoká škola vybrat pouze mezi knihovnou základní a knihovnou specializovanou. Obě možnosti jsou nevyhovující“ [Prochásková; Ramajzlová, 2002].

Na druhou stranu je knihovní zákon z pohledu vysokoškolské knihovny i přínosný. „Kladem zákona jsou zákonné výjimky, které se na knihovny vztahují, ať už se týkají autorského zákona či zákona o účetnictví. Nezanedbatelné je i vymezení prostoru pro spolupráci v rámci meziknihovnických výpůjčních služeb. Pro vysokoškolské knihovny je rozhodně jednodušší, když jsou „kryty“ knihovním zákonem. V opačném případě by totiž každá vysoká škola jako veřejnoprávní instituce musela celou problematiku řešit svými vnitřními předpisy. Významným přínosem zákona je možnost využívat účelově určené finanční dotace poskytované ze státních zdrojů. Tato možnost

⁸ Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).

tady sice byla ještě před přijetím zákona, ale kvůli nastaveným pravidlům nemohla být vysokoškolskými knihovnami dostatečně využita“ [Prochásková; Ramajzlová, 2002].

Na vysokoškolské knihovny se také vztahuje Zákon č. 121/2000 Sb.⁹ o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, jinak také autorský zákon. Vymezuje především základní právo knihovny půjčovat díla v ní uložená.

Dalšími významnými legislativními dokumenty podstatnými pro zřízení a chod vysokoškolských knihoven jsou zákony o vysokých školách. Konkrétně se jedná o zákon č. 111/1998 Sb.¹⁰ a zákon 552/2005 Sb.¹¹ Na vysokoškolské knihovny se také vztahuje zákon č. 106/1999 Sb.¹² o svobodném přístupu k informacím, který stanovuje základní podmínky poskytování informací.

Důležitými dokumenty pro rozvoj knihoven jsou starší Strategie knihoven v České republice 1999-2003 a Koncepce rozvoje knihoven 2004-2010.¹³ V textu dokumentu je zmíněn jeho cíl, který má podpořit rozvoj knihoven, rovnost v přístupu ke kvalitním veřejným knihovnickým a informačním službám. Mimo to „materiál shrnuje hlavní problémové okruhy českého knihovnictví, navrhuje způsob jejich řešení a určuje odpovědnosti za plnění stanovených úkolů“ [Koncepce rozvoje knihoven, 2004].

Činnost a organizace Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze je vymezena Statutem Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy¹⁴ ve znění z roku 2003. Organizace a provoz knihovny je zařazen knihovnickým řádem. „Všeobecné podmínky zajišťování a provozování knihovnických a informačních služeb stanoví Knihovní řád UK v Praze¹⁵ a Výpůjční řád Ústřední knihovny PedF UK¹⁶ (dále Výpůjční řád).

⁹ Zákon č. 121 ze dne 7. dubna 2000 o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

¹⁰ Zákon č. 111 ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách a změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)

¹¹ Zákon č. 552 ze dne 20. prosince 2005, kterým se mění zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

¹² Česko. Zákon č. 106 ze dne 11. května 1999 o svobodném přístupu k informacím

¹³ Česko. Vláda. Usnesení vlády České republiky ze dne 7. července 2004 č. 679 o Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010

¹⁴ <http://senat.pedf.cuni.cz/predpisy/statut03>

¹⁵ http://certik.ruk.cuni.cz/asuk/statutarni/opatreni_rektora/2002/or-02-21.html

Podmínky provozování, organizace, pracovního režimu a financování knihovny jsou specifikovány dalšími vnitřními předpisy“ [Výpůjční řád, 2006].

2.2 Organizace

Ústřední knihovna UK PedF je jako specializované akademické pracoviště s celofakultní působností součástí vědeckovýzkumné základny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Organizace UK PedF je vymezena Statutem Pedagogické fakulty UK v části III. Článek 12 uvádí: „Fakulta se člení na pracoviště pro vzdělávací a vědeckou činnost (katedra, ústav), na jiná pracoviště a na správní útvar - děkanát“ [Status PedF, 2003] Knihovna spadá do sekce „jiná pracoviště“, kdy články 16 a 17 specifikují tuto kategorii.

„Čl. 16

Jiná pracoviště

Na fakultě mohou být jiná pracoviště pro podporu vzdělávací, vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké nebo další tvůrčí činnosti nebo pro poskytování informačních služeb. Jiná pracoviště jsou specifikována v organizačním řádu fakulty.

Čl. 17

1. Jiná pracoviště dle čl. 16 řídí jejich vedoucí, které jmenuje děkan na základě výběrového řízení nejdéle na 3 roky s možností prodloužení.
2. Podrobnosti o organizaci a náplni činnosti jiných pracovišť fakulty stanoví organizační řád“ [Status PedF, 2003].

Roku 2004 bylo vydáno Opatření děkana, jímž došlo ke změně Organizačního řádu UK v Praze, Pedagogické fakulty. Tento dokument dále podrobněji stanovuje Jiná pracoviště, mezi něž řadí:

- Kabinet výuky cizím jazykům
- Středisko informačních technologií

¹⁶ http://beta.pedf.cuni.cz/vypujcni_rad.htm

- Ústřední knihovna
- Útvar ochrany a obrany
- Vydavatelství
- Vzdělávací středisko v Brandýse nad Labem [Opatření děkana č. 5, 2004]

Vedoucí knihovny zodpovídá za činnost knihovny i za její hospodaření děkanovi fakulty a proděkanovi pro vědu.

Ústřední knihovna Pedagogické fakulty UK je dále začleněna v centrálním knihovně-informačním systému (CKIS) UK. Univerzita čítá celkem 21 knihoven několika typů. Ústřední knihovna PedF UK se řadí mezi knihovny s jednou fakultní centrální knihovnou, tedy typ A.

Typy knihoven na UK

A. *jedna fakultní centrální knihovna, kterou mají všechny teologické fakulty, fakulta právnická, pedagogická a fakulta tělesné výchovy a sportu a dále součástí UK, jimiž jsou Ústav dějin-Archiv UK, CERGE-EI*

B. *centrální zpracovatelské pracoviště a dílčí knihovny, tento typ je uplatňován na fakultě filozofické*

C. *model centrální knihovny a k ní náležejících dílčích knihoven lze nalézt ve všech lékařských fakultách, fakultě farmaceutické a fakultě sociálních věd*

D. *oborové knihovny, které jsou logicky propojené do jednoho celku osobou vedoucího pracovníka, k tomuto typu lze přiřadit knihovny přírodovědecké fakulty a fakulty matematicko-fyzikální*

E. *areálová knihovna je nejnovější typ knihovny na UK, je zatím pouze jediný a to v areálu Jinonic, přičemž tato knihovna slouží několika oborům z různých fakult a součástí (FF, FSV, FHS, CŽP), které se nacházejí v uvedeném areálu.*

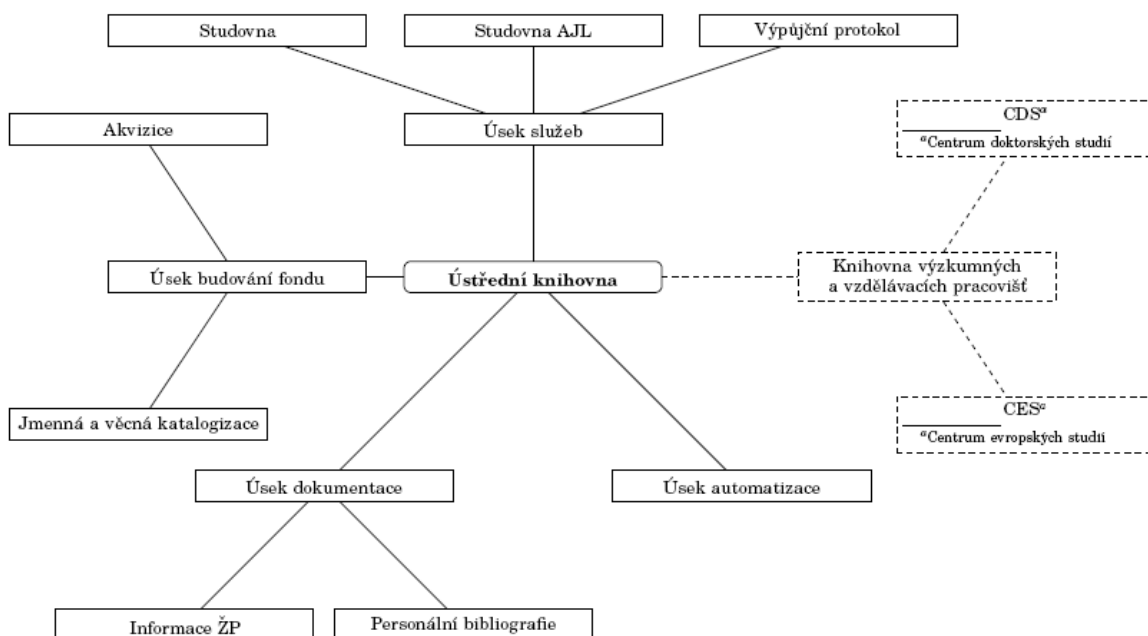
[Paráková, 2005]

Na Pedagogické fakultě UK působí i Knihovní komise, která je poradním orgánem děkana fakulty. Stálým členem komise je vedoucí knihovny, ostatní členy jmenuje a odvolává děkan fakulty.

„Komise se vyjadřuje k zásadním materiálům, týkajícím se koncepčních otázek a odborného profilu knihovny, k akviziční politice, ke směrům rozvoje a rozsahu poskytovaných knihovnických a informačních služeb“ [Výpůjční řád, 2006].

Knihovna je tvořena Ústřední knihovnou a dvěma detašovanými pracovišti: Knihovnou výzkumných a vzdělávacích pracovišť a Studovnou anglického jazyka a literatury. Vnitřně je knihovna rozdělena na Úsek služeb, pod který organizačně spadá Studovna, Výpůjční protokol a Studovna anglického jazyka a literatury, na Úsek budování fondů (akvizice, jmenná a věcná katalogizace), dále na Úsek automatizace a Úsek dokumentace (personální bibliografie a informace o životním prostředí). Dílčí knihovnou je Knihovna výzkumných a vzdělávacích pracovišť, která zahrnuje sbírky Centra doktorských studií a Centra evropských studií.

Organizační struktura Ústřední knihovny UK PedF od 1. 10. 2002

Obr. č. 2: Organizační struktura UK PedF ÚK od roku 2002 (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

2.3 Financování

Vysokoškolské knihovny jako součásti vysokých škol jsou zpravidla financovány právě z rozpočtu vysoké školy. Zákon o vysokých školách č. 552/2005 Sb. § 18 stanovuje následující příjmy rozpočtu vysoké školy: „příspěvek ze státního rozpočtu na vzdělávací a vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činnost, dotace ze státního rozpočtu, poplatky spojené se studiem, výnosy z majetku, jiné příjmy ze státního rozpočtu, ze státních fondů z Národního fondu a z rozpočtů obcí a krajů, výnosy z doplňkové činnosti, příjmy z darů a dědictví“ [Česko. Zákon č. 552 ze dne 20. prosince 2005...].

Knihovny na Univerzitě Karlově v Praze jsou financovány především ze tří zdrojů. Zaprvé z rozpočtu přiděleného knihovnám fakultami, zadruhé z účelových dotací a grantů a zatřetí z darů a sponzoringu.

VIII-2 Financování knihovního fondu knihoven, ústavů a středisek vědeckých informací (v tis. Kč)

Fakulta	Z rozpočtu	Z účelových dotací (granty)	Ze sponzoringu a darů	Z doplňkové činnosti
KTF	20	400	380	0
ETF	100	560	0	0
HTF	23,142	0	5	0
PF	2 631,418	287,967	0	0
1.LF	1 037,611	604,640	0	0
2.LF	1 757,800	737,285	0	0
3.LF	489,898	953,421	94,907	0
LFP	1 488,652	322,805	20,810	0
LFHK	1387,716	648,210	97,600	0
FaF	850	550	0	0
FF	2 163,941	5 285,568	269,760	0
PfF	7 236,497	10 436,652	170,357	114,988
MFF	0	11 417	0	0
PedF	1 419,153	402,650	64,914	0
FSV	647	1 585	0	0
FTVS	532	0	0	0
FHS	0	0	0	0
ÚDAUK	42,018	63,353	0	0
CERGE	244,484	1 963,603	1 830,223	0
ÚK	0	12 827	0	0
Knihovna TGM	850	1 407,385	0	0
Celkem	22 921,330	50 452,539	2 933,571	114,988

Obr. č. 3: Financování knihovního fondu knihoven, ústavů a středisek vědeckých informací [Výroční zpráva o činnosti UK, 2007]

Ústřední knihovna hospodaří s finančními prostředky přidělenými z rozpočtu PedF UK, s dokumenty zakoupenými z veřejných finančních prostředků, s finančními prostředky získanými vlastní činností, s příspěvky od právnických i fyzických osob a s dary.

Ústřední knihovna Pedagogické fakulty UK se v loňském roce, tedy v roce 2008, podílela na dvou následujících grantech. Zapojila se do celofakultního projektu „Budování repozitáře elektronických kvalifikačních prací na UK v Praze a spolupracovala také na projektu s názvem *Program na podporu integrace zdravotně postižených, vyrovnání příležitosti přístupu uchazečů z různě znevýhodněných skupin*“ [Výroční zpráva o činnosti UK v Praze, 2007].

		2004	2005	2006	2007	2008
Prostředky na nákup fondů v Kč		1379638	1542366	1925324	1829803	1631692
z	z rozpočtu fakulty	1197513	1190553	1484550	1419153	1452071
toho	z grantů	182125	351813	440774	402650	179621

Tab. č. 1: Prostředky na nákup fondů ÚK PedF (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF, Roční výkaz o vysokoškolské knihovně)

2.4 Dekompozice Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy

Při popisu současného stavu Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze je použito především materiálů z let 2007 a 2008. V tabulkách jsou pro srovnání použity i údaje starší s retrospektivou do roku 2003.

Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze je součástí Centrálního knihovně-informačního systému Univerzity Karlovy (CKIS). Organizačně je rozčleněna na Ústřední knihovnu v ulici M. D. Rettigové a dvě dílčí knihovny – Knihovnu výzkumných a vzdělávacích pracovišť se sídlem v Hloubětíně, Knihovnu studií školského managementu se Studovnou Centra doktorských studií v Myslíkově ulici a Studovnu anglického jazyka a literatury v Celetné ulici.

Součástí Knihovny výzkumných a vzdělávacích pracovišť jsou specializované studovny Centra evropských studií (CES) a Centra doktorských studií (CDS). Do této knihovny je umístěn i fond Evropského informačního střediska DVU, jehož profil tvoří publikace o dalším vzdělávání učitelů od 70. let do roku 1996 [Pedinfo 2007/08].

2.4.1 Akvizice

2.4.1.1 Strategie doplňování fondů a objednávky

Tematický profil knihovního fondu tvoří především dokumenty z oblasti pedagogických věd, didaktiky, speciální pedagogiky, školní pedagogiky, psychologie, umění, filozofie, humanitních věd či společenských věd. Knihovna shromažďuje také publikace s environmentální tematikou a beletrií (podrobněji kapitola 2.4.2).

Knihovna výzkumných a vzdělávacích pracovišť se tematicky specializuje na pedagogiku, školský management, vzdělávací politiku a další vzdělávání učitelů.

Strategie výběru nových knih vychází především z požadavků vyučujících na jednotlivých katedrách a potřeb studentů. Jsou sledovány webové stránky vyučujících a doplňuje se doporučená literatura. Monitorují se knižní novinky. Hlavními prameny jsou katalogy nakladatelů a databáze ohlášených knih. Knihovna se také snaží získávat odborné práce vyučujících na zdejší fakultě.

Většinu dokumentů knihovna nakupuje. Nejčastěji z nakladatelství Karolinum, Portál, Grada, Akademia a Knižní web¹⁷, která poskytují knihovnám výhodné podmínky. Knižní distributory knihovna využívá zřídka, úzce spolupracuje s fakultní prodejnou knih.

Velmi malou část fondu tvoří knižní dary. Jedná se např. o knižní pozůstalosti významných osobností jako je pozůstalost prof. Jiřího Kotáska, či velmi kvalitní osobní knihovna prof. Lee a o dary některých nakladatelství. Publikace získává knihovna též z nabídkových seznamů vyřazené literatury jiných knihoven a zapojuje se i do projektu Moravské zemské knihovny Česká knihovna¹⁸.

Úspěšně se rozvíjí výměna produkcí mezi vydavatelstvími Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Západočeské univerzity v Plzni.

Formálně se objednávky tvoří elektronicky v rámci e-shopů jednotlivých nakladatelství nebo se zasílají e-mailem. Došlé faktury jsou v knihovně zaevidovány, doplněny přírůstkovými čísly a zasílány na ekonomické oddělení, kde se archivují 10 let a poté se nabídnou ke skartaci podle skartačního řádu¹⁹.

2.4.1.2 Dodání dokumentu a prvotní evidence

Po ověření objednávky a bezvadnosti dokumentu se provádí zápis do přírůstkového seznamu. Dokumentu se přidělí přírůstkové číslo, které je zároveň číslem čárového kódu. Signatura se ověří v knihovním katalogu, a pokud knihovna ještě nevlastní daný titul, přidělí se nová podle místního seznamu signatur. Do dokumentu se vlepí čárový kód na rub titulního listu a na poslední potištěný list, provede se adjustace a vepíše se signatura. Dokument je opatřen signaturou většinou na hřbetě knihy.

2.4.1.3 Zásady akviziční politiky

Akviziční politika Pedagogické fakulty se řídí dokumentem *Zásady akvizice informačních zdrojů na UK PedF*²⁰ z 1. 2. 2005. „Ústřední knihovna v souladu se svým provozním řádem koordinuje vynakládání finančních prostředků přidělených na akvizici

¹⁷ www.cupress.cuni.cz/

www.portal.cz/

www.grada.cz/

www.academia.cz/

www.knizniweb.cz/

¹⁸ <http://www.mzk.cz/cesknih/>

¹⁹ Univerzita Karlova (Praha, Česko). *Spisový a skartační řád Univerzity Karlovy v Praze*. Praha : Univerzita Karlova, 1998. 20 s.

²⁰ Univerzita Karlova (Praha, Česko). *Zásady akvizice informačních zdrojů na UK PedF*.

informačních zdrojů. Knihovní komise se vyjadřuje k získávání informačních zdrojů z hlediska obsahového“ [Zásady akvizice, 2005].

Dokument stanovuje využití přidělených finančních prostředků zejména na:

„a) informační potřeby celofakultních předmětů a ostatních akreditovaných předmětů (oborů) UK PedF

b) veřejně přístupné informační zdroje v počítačové síti UK PedF a ve studovnách a Knihovně ÚVRŠ a ÚPRPŠ, ve Studovně anglického jazyka a literatury

c) výzkumné a vědecké programy, stanovené vedením fakulty jako strategické směry rozvoje UK PedF

d) aktualizaci a doplňování fondu Ústřední knihovny.

Ústřední knihovna UK PedF zabezpečuje také akvizici informačních zdrojů z finančních prostředků grantů a nadací. Tyto informační zdroje jsou rovněž majetkem UK PedF (Grantový řád UK, vnitřní předpisy UK PedF)“ [Zásady akvizice, 2005].

Oddělení akvizice nabízí na webových stránkách knihovny odkazy na vybraná nakladatelství, vydavatelství a internetová knihkupectví za účelem výběru relevantních materiálů pro vědeckovýzkumnou činnost, pro řešení grantových záměrů a pro doplnění informačních zdrojů k jednotlivým akreditovaným předmětům. Jsou zde uvedeny i praktické rady pro objednávání literatury prostřednictvím knihovny.

2.4.1.4 Objednávání literatury pro grantové řešitele

Knihovna zprostředkovává objednávky knih, časopisů a dalších informačních materiálů pro potřeby výuky, vědy a výzkumu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze v papírové i elektronické podobě. Tuto službu knihovna prezentuje na svých webových stránkách, na nichž řešitelé grantů naleznou i objednávkový formulář. Konkrétně uvádí: „Při nákupu této literatury je nutné vyplnit požadavek na objednávkovém formuláři Ústřední knihovny (dále jen knihovna) v tištěné nebo elektronické podobě, s uvedením zdroje platby (katedra, pracoviště, číslo grantu), účel a lokace“ [Ústřední knihovna, 2005].

2.4.2 Knihovní fond

Složení a tematické zaměření knihovního fondu Ústřední knihovny výstižně popisuje dokument vytvořený jako podklad pro heslo v Pedagogickém tezauru. „Tematický profil univerzálního knihovního a informačního fondu tvoří pedagogické vědy, speciální pedagogika, školní pedagogika a psychologie a další obory v souladu s informačním profilem, který vychází z akreditovaných studijních oborů vyučovaných na fakultě“ [Ústřední knihovna, 2008]. Informační zdroje Ústřední knihovny tvoří:

I. Primární informační zdroje

1.1 Knihovní fond o velikosti cca 220 200 knihovních jednotek tvoří odborné publikace, skripta, učebnice, encyklopedie, slovníky jazykové i tematické, periodika, vysokoškolské kvalifikační práce, noty a hudebniny, zvukové a audiovizuální dokumenty a digitální dokumenty na strojem čitelných médiích. Knihovní fond je po odborném zpracování do Katalogu Ústřední knihovny Pedagogické fakulty UK zpřístupňován prezenčně v prostorách knihovny a formou absenčních výpůjček mimo knihovnu na dobu určitou.

1.2 Elektronický informační fond je tvořen knihovnickými, bibliografickými, referenčními a speciálními databázemi a dalšími elektronicky publikovanými dokumenty, přístupy do informačních zdrojů databázových center, souborem licencí pro přístupy do vzdálených informačních zdrojů a systematicky uspořádanými odkazy na volně dostupné informační zdroje. Elektronický informační fond je zpřístupňován v lokální síti fakulty a prostřednictvím internetu v souladu s licenčními smlouvami.

II. Sekundární informační zdroje

1 Knihovnické databáze:

1.1 Centrální katalog Univerzity Karlovy ²¹

1.1.1 Katalog Ústřední knihovny PedF:

1.2 *báze podle uložení dokumentů:*

1.2.1.1 Katalog ÚK PedF

1.2.1.2 Katalog Knihovny výzkumných a vzdělávacích pracovišť

²¹ <http://ckis.cuni.cz/F>

1.2.1.3 Katalog Studovny anglického jazyka a literatury

1.3 *báze podle druhu dokumentů:*

1.3.1.1 monografie

1.3.1.2 periodika

1.3.1.3 vysokoškolské kvalifikační práce

1.3.1.4 elektronické dokumenty

1.3.1.5 zvukové hudební dokumenty

2 **Bibliografické databáze:**

2.1 **DIPL** - Bibliografická databáze diplomových prací z vysokých škol ČR a SR se zaměřením na životní prostředí, která je zpracovávána ve spolupráci s RIS MŽP

2.2 **ENVIR [UK PedF] - environmentální vzdělávání, výchova, osvěta - teorie a praxe**, anotovaná bibliografická databáze článků z tuzemských a zahraničních periodik se zaměřením na problematiku životního prostředí

2.3 **VBMZP - Výběrová bibliografie z oblasti životního prostředí**, bibliografická databáze článků z tuzemských a zahraničních periodik, monografií, sborníků a dalších informačních pramenů s tematickým zaměřením na životní prostředí v ČR. Databáze je zpracovávána knihovnami a informačními středisky resortu MŽP a spolupracujících organizací.

2.4 **Personální bibliografie pracovníků UK PedF**

2.4.1 **Rejstřík informací o výsledcích (RIV)** – je jednou z datových oblastí Informačního systému výzkumu a vývoje.²²

2.4.2 **Bibliografie pracovníků UK**. Databáze obsahuje publikační činnost interních pracovníků UK v Praze od roku 1995.²³

²² <http://www.vyzkum.cz>

²³ <http://certik/ruk.cuni.cz/ukn/Default.html>

- 2.4.3 **Personální bibliografie – publikační činnost pracovníků PedF.** ²⁴ Databáze obsahuje publikační činnost interních pracovníků PedF od roku 1999. Je uspořádána podle pracovišť a podle autorů. V letech 1994 až 1998 vycházela personální bibliografie v tištěné podobě.

3 Referenční databáze:

3.1 Seznam objednaných časopisů ÚK PedF:

3.1.1 česká periodika

3.1.2 zahraniční periodika

3.2 Portál elektronických časopisů (EZB)

3.3 Přehled konzorciálních titulů

3.4 REGIS -Registr periodik knihoven a informačních středisek resortu MŽP a spolupracujících organizací (včetně ÚK PedF)

III. Ostatní informační zdroje

- **Prostřednictvím www stránek Ústřední knihovny** je uživatelům zajištěn přístup do různých zdrojů vědeckých informací: elektronické informační zdroje, www stránky knihoven a jejich katalogů v ČR a v zahraničí, servery s informacemi o školství, servery informačních zdrojů v oblasti zákonů a vyhlášek, www stránky vládních institucí, ministerstev a vládních komisí, vyhledávací a odkazovací servery, servery s praktickými informacemi.

„Roční přírůstek za rok 2007 činil 4 040 knihovních jednotek, z toho 3 518 knih a vázaných periodik a 522 ostatních dokumentů“ [Ústřední knihovna, 2008].

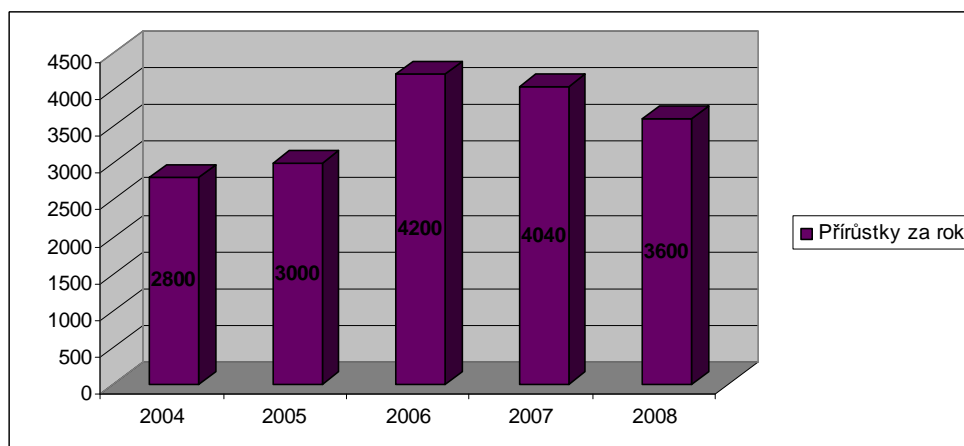
²⁴ <http://beta.pedf.cuni.cz/databaze.htm>

Stav	K 31. 12. 2003	K 31. 12. 2004	K 31. 12. 2005	K 31. 12. 2006	K 31. 12. 2007	K 31. 12. 2008
Knihy a periodika	189211	191483	193961	197320	200838	202572
Diplomové práce*	682	1052	1380	1765	2082	2271
Disertační práce*	91	129	167	216	251	251
Počet titulů periodik	239	245	245	245	234	233
Z toho česká	122	129	131	132	133	133
Z toho zahraniční	117	116	114	113	101	101
Knihovní jednotky celkem	190859	193551	196450	200281	204321	206483

Tab. č. 2: Stav a přírůstek Ústřední knihovny (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Knihovní jednotky	Stav v evidenci k 31. 12. 2003	Stav v evidenci k 31. 12. 2004	Stav v evidenci k 31. 12. 2005	Stav v evidenci k 31. 12. 2006	Stav v evidenci k 31. 12. 2007	Stav v evidenci k 31. 12. 2008
Studovna v Rettigové 4	8131	13255	10322	11391	10824	10 888
Studovna anglického jazyka a literatury	4348	3460	4128	4579	4616	4 805
Počet titulů periodik	176	245	245	245	234	233
Počet titulů hudebních CD	180	180	180	180	180	180
Počet titulů CD-ROM	41	47	65	73	95	97
Knihovna výzkumných a vzdělávacích pracovišť	-	-	1023	2319	2499	2 760
Knihovní jednotky ve studovnách celkem	12479	16715	15473	18289	17939	18453

Tab. č. 3: Knihovní fondy přístupné ve studovnách (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Obr. č. 4: Přírůstky knihovního fondu ÚK PedF UK (Zdroj: Statistika Ústřední knihovny UK PedF)

2.4.2.1 Doplnění fondů

Podle Výpůjčního řádu knihovny jsou fondy soustavně doplňovány na základě akviziční strategie informačního profilu knihovny. Dalšími zdroji doplňování jsou dary, meziknihovní výměna a prostředky mimo rozpočet (granty).

2.4.2.2 Zpřístupňování fondů

„Knihovní fond je po odborném zpracování zpřístupňován prezenčně v prostorách knihovny a formou absenčních výpůjček mimo knihovnu na dobu určitou. Část fondu je deponována v Knihovně výzkumných a vzdělávacích pracovišť a ve Studovně anglického jazyka a literatury. Elektronický informační fond je zpřístupňován v lokální síti fakulty a prostřednictvím internetu v souladu s licenčními smlouvami. Zvukové záznamy jsou zpřístupňovány bezplatně v souladu s autorským zákonem a kolektivní licenční smlouvou. Při absenčním vypůjčení je dodržována odkladná lhůta 9 měsíců od nákupu, resp. vydání. Při prezenčním půjčování knihovna neposkytuje technická zařízení k rozmnožování chráněných děl“ [Výpůjční řád, 2006].

2.4.2.3 Organizace knihovního fondu

Složení knihovního fondu posuzované podle druhu dokumentů je následující: knihy, tištěná a elektronická periodika, učebnice, skripta, vysokoškolské kvalifikační a závěrečné práce, hudebniny, výroční zprávy, sborníky, zvukové a audiovizuální dokumenty, digitální dokumenty na strojem čitelných médiích.

Ústřední knihovna pedagogické fakulty disponuje zprostředkovaně přístupným fondem. Stavění fondu je formátově pořadové. Jednotlivé formáty a druhy jsou odlišeny počátečním písmenem signatury. Následuje pořadové číslo (viz Příloha č. 3).

2.4.3 Katalogizace

Identifikační popis se provádí v automatizovaném knihovním systému Aleph podle pravidel AACR2, dle doporučení ISBD a ve formátu MARC21. Pracovníci katalogizace přejímají záznamy a vytváří nové podle předem připravených šablon, které obsahují povinná pole a vyhovují konkrétním potřebám knihovny. Katalogizátoři využívají souborů autorit Národní knihovny České republiky.

2.4.3.1 Věcný popis

Věcné zpracování dokumentu vychází z původního hesláře Pedagogické fakulty UK, který byl zpracován na základě Pedagogického tezauru a v souladu s aktuálními potřebami akreditovaných studijních oborů na fakultě již pro práci v automatizovaném knihovním systému Tinlib. Přejedem na knihovní systém Aleph dochází k jeho dalšímu využívání, ale i postupnému sjednocování zpracování záznamů v rámci CKIS podle autoritních bází NK ČR.

Při věcné charakteristice pracují indexátorky s poli 600 a dále, 080 (MDT) a rovněž povinně zpracovávají pole 043 a 045. Záznamy ověřují v OPACu a jistou zpětnou vazbou správnosti záznamu jsou pro ně i případné opravy záznamů importovaných do Souborného katalogu České republiky (SKC).

2.4.3.2 Katalogy

Knihovna spravuje a buduje služební a čtenářský katalog (OPAC) v rámci automatizovaného knihovního systému Aleph. Katalog Ústřední knihovny PedF UK je součástí centrálního katalogu UK. V katalogu Ústřední knihovny je možno vyhledávat jako v celku, nebo podle zvolené báze. Např. podle druhu dokumentů: Knihy, Periodika, Vysokoškolské kvalifikační a závěrečné práce, Hudebniny, Elektronické dokumenty a další speciální druhy nebo podle místa uložení dokumentů: Katalog Ústřední knihovny, Katalog Knihovny výchovných a vzdělávacích pracovišť, Katalog Studovny anglického jazyka a literatury. Katalog Ústřední knihovny je součástí Centrálního katalogu Univerzity v Praze. Obsahuje dílčí báze podle místa uložení dokumentů. Jsou jimi:

Katalog Ústřední knihovny PedF UK v ulici M. D. Rettigové, Katalog a Katalog Knihovny výzkumných a vzdělávacích pracovišť. Čtenářský katalog dále umožňuje uživatelům v základním vyhledávání hledat podle následujících údajů: slova z různých polí, autor, slova z názvu, rok vydání, nakladatel, ISBN, ISSN, předmět (klíčová slova).

Výroční zpráva za rok 2007 uvádí, že „Ústřední knihovna se v roce 2007 zapojila do budování Souborného katalogu ČR, do kterého předala 58 900 záznamů monografií, z toho bylo 23 796 prvozáznamů. Před importem byla prováděna kontrola a čištění uložených dat - zda jsou uložena ve správných polích, bez chyb a duplicit. Tato kontrola znamenala výrazné zatížení katalogizátorek nad rámec jejich pracovních povinností. Vlastní import záznamů provedl ÚVT“ [Výroční zpráva, 2007].

Přehled importovaných souborů do Souborného katalogu NK ČR 2006-2009				
Rok	2006	2007	2008	2009*
Zasláno	42	59613	2839	532
Přijato	38	58568	2371	515

* 1. čtvrtletí roku 2009

Tab. č. 4: Přehled importovaných souborů do Souborného katalogu NK ČR 06-07 (Zdroj: Národní knihovna ČR)

2.4.4 Zařízení knihovny a ochrana knihovního fondu

Ústřední knihovnu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, jak je již výše uvedeno, tvoří Ústřední knihovna a další dvě dílčí knihovny. Knihovna tedy nemá jedno centrální sídlo, ale využívá hned čtyř budov. Ústřední knihovna sídlí v přízemí historické hlavní budovy Pedagogické fakulty v ulici M. D. Rettigové. Tyto prostory nejsou pro knihovnu ideální. Neposkytují dostatečný prostor a navíc jimi prochází únikový východ, který odděluje prostory pracoven a skladu od studovny. Výsledkem je, že přístup do výpůjčního protokolu je oddělen od studovny a studenti musí projít přes dvorek do protějšího křídla budovy. Výpůjčnímu protokolu tudíž chybí bezbariérovost a služby pro pohybově handicapované uživatele zajišťuje studovna, k níž se tito uživatelé dostanou pomocí plošiny na schodišti u hlavního vchodu do budovy. Výpůjční protokol a studovna jsou označeny nápisem v braillovém písmu. Celý orientační aparát má knihovna detailně propracován a myslím, že ji každý najde.

Knihovně chybí prostory pro volný výběr, čtenáři si tudíž objednávají dokumenty ze skladu. Prostory studovny jsou přijatelnější, je zde vytvořeno patro s balkonem, kde vznikla nová studijní místa a prostor pro počítače.

Obr. č. 5: Orientační aparát v hlavní budově Pedagogické fakulty UK

Dále knihovna využívá prostor dalších budov Pedagogické fakulty v ulicích Celetná a Myslíkova a v ulici Hloubětínská. Tato prostorová roztržitost není vyhovující pro čtenáře ani pro pracovníky knihovny, kteří zde zajišťují služby.

Dokumenty ve skladech jsou uloženy na kompaktních a stabilních regálech firmy Šebek a v dřevěných skříních na chodbách. Specifické materiály jako CD-ROM jsou uskladněny ve studovně a jsou opatřeny obaly proti krádeži. Jako další prostředek ochrany dokumentů jsou ve studovně umístěny radiofrekvenční brány systému Czechpoint.

Technické vybavení knihovny obsahuje dvacet osobních počítačů s připojením na internet, samoobslužné kopírky, barevné a černobílé tiskárny a skenery. Ve studovně jsou též dvě pracovní místa pro uživatele se zrakovým postižením (viz Specifické služby). Stejně jako ostatní knihovny spolupracující v Centrálním knihovně-informačním systému Univerzity Karlovy pracuje Ústřední knihovna Pedagogické fakulty od roku 2005 knihovním systémem Aleph 500.

Obr. č. 6: Studovna Ústřední knihovny PedF UK

2.4.4.1 Vyřazování a revize knihovního fondu

Vzhledem k velikosti knihovního fondu podle směrnic MK ČR²⁵ provádí od roku 2001 pracovníci knihovny průběžnou revizi celkového fondu podle formálního rozdělení. Zároveň tak probíhá i obsahová prověrka fondu. Od roku 1990 je každoročně revidován prezenční fond ve studovnách. Do roku 2007 se vyřazené dokumenty evidovaly v klasickém úbytkovém seznamu. Od roku 2008 umožňuje systém Aleph generovat přírůstkový seznam a seznam úbytku. Výroční zpráva za rok 2007 uvádí: „Inventarizační komise na návrh knihovny odsouhlasila odpis 2 231 knihovních jednotek ztracených nebo fyzicky poškozených na katedrách v celkové finanční částce 127 683.40 Kč. Čtenáři ztratili 93 knihovních jednotek v hodnotě 7 990 Kč a nahradili je publikacemi v hodnotě 10 140 Kč“ [Výroční zpráva, 2007].

2.4.5 Knihovnické a informační služby

2.4.5.1 Dotazové služby

2.4.5.1.1 Výpůjční služby

- **prezenční výpůjčky:** „... půjčování do studoven, zprostředkované pracovníky výpůjčního protokolu z celého fondu, a samoobslužné ve studovnách z fondů studoven. Jedná se především o periodika, sekundární informační prameny, speciální druhy informačních dokumentů, unikátní díla, dokumenty encyklopedického charakteru, určitý počet učebních textů vyčleněných do studovny, výpůjčky MVS a MMVS“ [Výpůjční řád, 2006].

²⁵ Směrnice MK ČSR č. 10/169 O evidenci knihovních fondů...

- **absenční výpůjčky:** „... půjčování mimo prostory knihovny, zprostředkované pracovníky z uzavřených skladů“ [Výpůjční řád, 2006].

Vysokoškolské kvalifikační práce, vázaná periodika a odborná literatura slovníkového a encyklopedického typu se půjčuje zásadně pouze prezenčně, dokumenty uložené v depozitářích se půjčují jen na základě objednávky. Zvláštnímu režimu podléhají dokumenty pořizované z mimofakultních finančních prostředků v rámci grantů apod. Ve výpůjčním řádu je stanoveno: „Knihy zakoupené v rámci grantů či výzkumných záměrů jednotlivými pracovišti fakulty je nutné v knihovně zaevidovat a následně je půjčit na dobu nezbytně nutnou pro vědeckou či pedagogickou činnost. Tyto knihy jsou po dobu výpůjčky označeny statusem grantová výpůjčka a nositel grantu má povinnost je na vyžádání knihovny poskytnout na nezbytnou dobu k prezenčnímu studiu jinému uživateli. Pak je mu kniha opět zapůjčena jako grantová výpůjčka“ [Výpůjční řád, 2006].

- **meziknihovní výpůjční služba a mezinárodní meziknihovní výpůjční služba:** Ústřední knihovna zajišťuje výpůjčky dokumentů nebo zhotovení reprografických kopií dokumentů z mimopražských (MVS), popřípadě zahraničních knihoven (MMVS) pro zaměstnance UK PedF. O zprostředkování meziknihovních služeb mohou požádat všichni zaměstnanci UK PedF, kteří mají u fakulty hlavní pracovní úvazek a jsou řádně zaregistrováni v Ústřední knihovně PedF UK.

O meziknihovní, nebo mezinárodní meziknihovní službu mohou uživatelé požádat trojí cestou: a) vyplní tiskopis Žádanka MVS, Žádanka MMVS, Jednotná žádanka MS, která je k dispozici ve výpůjčním protokole, b) elektronicky podají „Objednávku meziknihovní služby“, která je k dispozici na webových stránkách knihovny nebo c) prostřednictvím emailu kontaktují pověřeného knihovníka. Před prvním využitím nabízených elektronických služeb je nutné vyplnit, podepsat a doručit do Ústřední knihovny „Prohlášení uživatele meziknihovních služeb [Ústřední knihovna, 2005].

Výpůjční lhůty

Výpůjční lhůta se řídí podle stanovené matice kategorie uživatele a kategorie dokumentu (viz Příloha č. 3).

Uživatelé mají možnost v případě potřeby výpůjční lhůtu prodloužit, nepožaduje-li dokument jiný uživatel. Toto prodloužení se provádí v elektronickém katalogu a před uplynutím výpůjční doby.

Rezervace

Vypůjčené dokumenty, jejichž status to povoluje, si mohou uživatelé rezervovat. Lze je rezervovat prostřednictvím elektronického katalogu nebo prostřednictvím služby ve výpůjčním protokolu. V obou případech je nutné rezervované dokumenty vyzvednout ve sjednané lhůtě. Uživatel, který uvede ve svém čtenářském kontě svou elektronickou adresu, je o rezervačních operacích informován elektronickou cestou.

Vrácení výpůjček

Výpůjční řád knihovny stanoví: „Vrácení probíhá sejmutím čárového kódu dokumentu. Nevrátí-li uživatel vypůjčený dokument ve stanovené lhůtě, může být knihovnou upomínán, přičemž je povinen uhradit naúčtované poplatky. Po třech bezvýsledných upomínkách je uživateli zasláno vyrozumění a následuje vymáhání právní cestou. Uživateli je znemožněno využívat služeb knihovny. Knihovna stanoví poplatky za nedodržení výpůjčních lhůt pro jednotlivé statusy dokumentů. Stanovení pokuty není systémem vázáno na vygenerování upomínky: kódy pokut jsou přiřazeny ke statusům dokumentů a uživatelů. Za překročení výpůjčních lhůt je uživatel povinen zaplatit poplatky z prodlení, a to i tehdy, jestliže mu knihovna nezaslala písemnou upomínku. V případě poštou zasílaných upomínek se účtuje i poštovné ²⁶“ [Výpůjční řád, 2006].

Náhrady škod

„Uživatel je povinen ohlásit ztrátu nebo poškození dokumentu a ve lhůtě stanovené knihovnou nahradit podle ustanovení Občanského zákoníku č. 509/1991 Sb., § 442, odst. 2. škodu“ [Výpůjční řád, 2006]. Pokud uživatel poškodí nebo ztratí

²⁶ Generování upomínek je zajištěno automatizovaným systémem:

1. upomínka: 14 - 34 dny po uplynutí výpůjční lhůty,
je zasílána elektronicky

2. upomínka: 35 - 62 dny po uplynutí výpůjční lhůty,
je zasílána elektronicky

3. upomínka: 63 - 97 dnů po uplynutí výpůjční lhůty,
je zasílána doporučeně poštou ²⁶

4. (předsoudní)
upomínka: 98. den po uplynutí výpůjční lhůty,
je zasílána doporučeně poštou

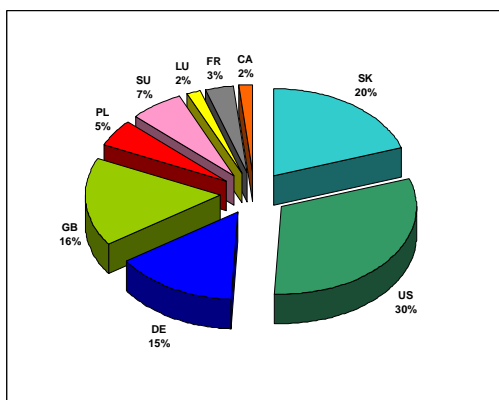
dokument, knihovna od něj může požadovat náhradní výtisk téhož dokumentu. V případě, že to není možné, může knihovna požadovat finanční náhradu až do desetinásobku pořizovací ceny.

2.4.5.1.2 Informační služby

- referenční a konzultační: Knihovna poskytuje informace o katalozích a informačních fondech všech typů knihoven a informačních středisek, o informačních zdrojích a přístupech k vybraným elektronickým informačním zdrojům na CD-ROM i v síti Internet.
- rešeršní: Rešeršní služby z tuzemských nebo zahraničních online informačních elektronických zdrojů knihovna zajišťuje pouze pro uživatele kategorií zaměstnanec, student, knihovník, a to za úhradu nákladů účtovaných dodavatelem těchto služeb.

Periodika

Knihovna v roce 2008 odebírala 233 titulů českých a zahraničních periodik [Roční výkaz o vysokoškolské knihovně, 2008]. Uživatelé mají možnost prohlédnout si na webových stránkách knihovny aktuální seznamy odebíraných periodik v roce 2009. Najdou zde i seznam vázaných periodik, odkaz na volně přístupné plnotextové časopisy nebo na předplacená periodika s online verzí UK PedF. Knihovna také poskytuje odkaz na univerzitní portál E-journal UK²⁷ a na EZB – Elektronickou knihovnu časopisů²⁸.

Obr. č 7: Země vydání odebíraných zahraničních periodik

²⁷ <http://kis.is.cuni.cz/KSIS-15.html>

²⁸ <http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/>

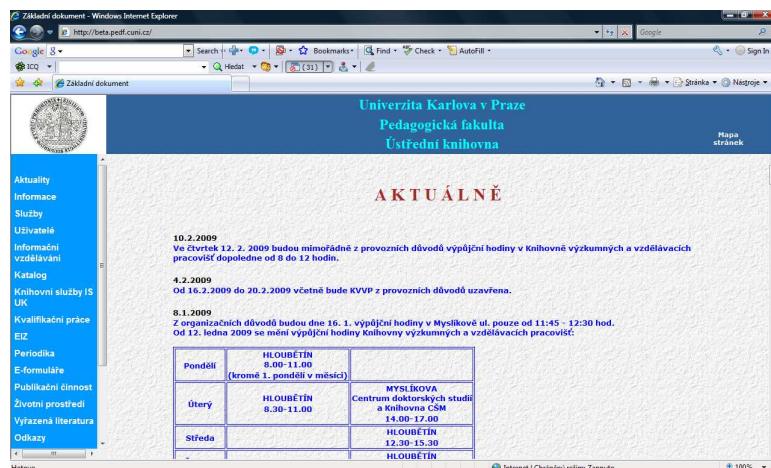
Mezi další služby, které knihovna poskytuje, patří i služby vědecko-informační a poradenské. Jedná se o tvorbu databází a vzdělávání uživatelů zaměřenou na vyhledávání všech typů vědeckých informací a samostatnou práci s informačními prameny. Knihovna poskytuje poradenské informace při vypracovávání seminárních, ročníkových a diplomových prací. Zpřístupňuje lokální databáze a databáze na internetu.

2.4.5.1.3 Propagační služby

Prezentace na internetu

Ústřední knihovna nabízí svou webovou prezentaci na URL adrese <http://beta.pedf.cuni.cz/>. Na stránkách je uveden copyright z roku 2005, stránky jsou průběžně aktualizovány. Nabízejí uživatelům kompletní informace o knihovně, provozní době, dostupnosti a službách. Nechybí tu ani plné texty legislativních dokumentů, které se týkají knihovny, formuláře a výroční zprávy. Praktický je i přístup do přehledu kvalifikačních prací obhájených na Pedagogické fakultě UK od roku 2002, který je propojen s centrálním katalogem. Bohužel plné texty závěrečných prací ještě nejsou zpřístupňovány. Je zde vystaven seznam odebíraných periodik, odkazy na knihovny a informační instituce z oblasti pedagogiky a humanitních věd, návod na tvorbu bibliografických citací a fotogalerie. A v neposlední řadě tu najdeme i podrobné informace o knihovnou vytvářené personální bibliografii interních pracovníků UK PedF a o oblasti informací o životním prostředí (podrobněji kap. 2.4.7 a 2.4.8).

Webové stránky jsou jednoduché, nabízejí postranní menu a požadovaný obsah se zobrazuje jako rolovací okno uprostřed obrazovky. Z menu je možno otevřít *Katalog* či *Bránu informací UK* s přístupem k licencovaným informačním zdrojům. Tyto dva odkazy považuji pro studenta za nejvýznamnější a vizuálně bych je odlišila, protože se v celé nabídce ztrácí. Chybí mi zde také vyhledávací okénko a hypertextové odkazy v textu.

Obr. č. 8: Základní dokument webové prezentace Ústřední knihovny Pedagogické fakulty UK

2.4.5.1.4 Reprografické a jiné kopírovací služby

Podle Výpůjčního řádu knihovny je kopírování na samoobslužné kopírce ve studovně umožněno pouze registrovaným uživatelům jako doplněk dalších informačních služeb. „Reprokopie slouží pouze pro osobní potřebu konečného uživatele v souladu se Zákonem č. 121/2000 Sb., autorský zákon, oddíl 2 - volná užití, § 30 ve znění pozdějších předpisů a v souladu s autorským právem“ [Výpůjční řád, 2006].

2.4.5.1.5 Specifické služby

Specifickými službami, které bohužel nejsou ve vysokoškolských knihovnách časté, jsou *služby pro zrakově handicapované*. Ústřední knihovna se od roku 2002 zapojuje do "Programu na podporu integrace zdravotně postižených studentů, vyrovnávání příležitostí přístupu uchazečů z různě znevýhodněných skupin". Pro tyto účely knihovna zakoupila dva počítače vybavené softwarem pro slabozraké, konkrétně Grand Profi Komplet, který obsahuje ZoomText Xtra 7.11 Lev. 1 pro zvětšování a zvýraznění objektů na obrazovce, WinTalker Voice 1.51 a Window Eyes 4.2. PRO pro hlasový výstup a braillovský řádek Thymus 40. Je zde též umístěna kamerová čtecí lupa Twinkle Star 75+ s monitorem 17 pro zvětšování tištěných materiálů a multifunkční zařízení HP: skener, tiskárna a kopírka. Knihovna vytváří pro studenty i vyučující chráněné pracoviště, zajišťuje digitalizaci učebních i jiných textů podle aktuální potřeby studentů a učitelů. Ve spolupráci s vyučujícími jednotlivých předmětů má knihovna za cíl vytvářet ucelený komplet vybraných textů k studovaným oborům a podílet se na

budování knihovny digitalizovaných textů zapojené do elektronického souborného katalogu. To vše je možné díky skenovacímu centru se středním výkonem pro převod dokumentů z klasické podoby do formy použitelné pro zrakově postižené uživatele.²⁹

Seznam naskenovaných titulů zveřejňuje knihovna na svých webových stránkách, kde je pro zrakově handicapované uživatele budované webové rozhraní i s odkazy na literaturu pro zrakově postižené v rámci celé univerzity a Informačního portálu pro osoby se specifickými potřebami Helpnet.cz. Toto rozhraní umožňuje i přístup³⁰ k naskenovaným dokumentům. Díky této metodě již knihovna nemusí pořizovat zvukové dokumenty.

Při realizaci projektu se vycházelo z konkrétních potřeb zrakově postižených studentů. Probíhaly pracovní schůzky a následně i instruktáže pro PC stanice se speciálním softwarem a zařízením. Pracovníci Ústřední knihovny poskytují v rámci běžného pracovního úvazku technickou podporu a asistenční služby podle potřeb uživatelů.

Obr. č. 9 a 10: Multifunkční zařízení a čtecí lupa ve studovně

2.4.5.1.6 Elektronické služby

Uživatelům jsou k dispozici služby dostupné prostřednictvím internetových stránek knihovny, je jim umožněna elektronická komunikace s knihovnou, přístup do elektronických informačních zdrojů na internetu a služba elektronické dodávání dokumentů. UK PedF ÚK zpřístupňuje následující elektronické informační zdroje:

²⁹ Více informací na: <http://beta.pedf.cuni.cz/handi.htm>

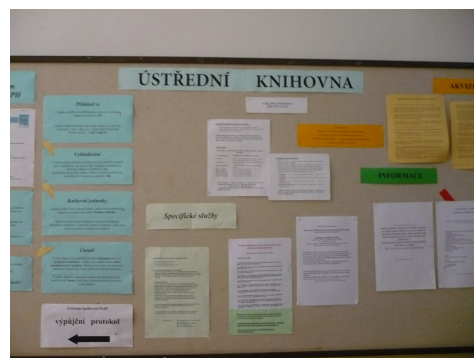
³⁰ Po autorizační proceduře

- Portál elektronických informačních zdrojů UK
- E-zdroje přístupné z PedF
- Jednotná informační brána (JIB)
- Infozdroje; MojeInfozdroje
- Pedagogika na Internetu
- KIV - Knihovnictví a informační věda
- MUS - Musica
- ART - Umění a architektura
- TECH - Technika a přírodní a aplikované vědy

2.4.5.2 Iniciativní

2.4.5.2.1 Informační nástěnky v prostorách budovy

V prostorách Ústřední knihovny i mimo ni v hlavní budově Pedagogické fakulty je umístěna celá řada informačních nástěnek s informacemi, které upozorňují na nejrůznější služby knihovny. Vedle návodů k technickému vybavení a knihovnímu katalogu ve studovně a výpůjčním protokolu stojí za povšimnutí nástěnky na chodbách fakulty. Již výše jsem zmínila komplikovaný přístup do výpůjčního protokolu a propracovaný orientační aparát. Právě cestu od studovny k výpůjčnímu protokolu lemují informační nástěnky s užitečnými informacemi pro studenty a ostatní uživatele. Dozví se zde otevírací dobu jednotlivých dílčích knihoven a studoven, co v knihovně najdou, jaké elektronické informační zdroje knihovna aktuálně zpřístupňuje atd.

Obr. č. 11 a 12: Informační nástěnky v prostorách Ústřední knihovny PedF

2.4.5.2.2 *Informační vzdělávání uživatelů*

Informační vzdělávání a rozvoj informační gramotnosti uživatelů je důležitou součástí práce všech typů knihoven. Myslím, že právě budoucí pedagogové by měli projít náležitou informační přípravou. Bohužel zde z důvodu nedostatku financí, personálního zajištění a ne vždy dostatečného kontaktu s katedrami má tato příprava značné rezervy. Tradiční formou informační přípravy jsou každoročně na začátku zimního semestru *informační odpoledne* pro studenty prvních ročníků, kde se budoucí uživatelé seznamují s provozem a službami knihovny a používáním čtenářského katalogu (záznam z informačního odpoledne viz Příloha č. 8). V příspěvku pro fakultní časopis *Informatorium fakulty pedagogické UK* pracovníce knihovny zdůrazňují, že i pro „pracovnice knihovny, které informace podávají, jsou tato setkání přínosem“ [Informatorium..., 2005, s. 10]. Je to jeden z cenných momentů zpětné vazby a komunikace mezi studenty a knihovníky. Podle zájmu studentů o tyto kurzy, každoročně se jich účastní v průměru 150, je tu perspektiva pro rozvoj v této oblasti do budoucna. Mimo to na webových stránkách knihovny je pod odkazem s názvem *Informační vzdělávání* rozhraní s návody a pravidly pro tvorbu bibliografických citací podle normy ČSN ISO 690 a ISO 690-2e.

	Rok 2003	Rok 2004	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Rok 2008
Vzdělávací akce pro uživatele	10	15	22	15	5	18
Odborné akce pro knihovny	5	7	5	5	9	5

Tab. č. 5: *Vzdělávací akce pro uživatele a odborné akce pro knihovny (Zdroj: Statistika Ústřední knihovny UK PedF)*

2.4.5.2.3 Personální bibliografie pracovníků Pedagogické fakulty UK

viz kapitola 2.4.7.1

2.4.6 Zaměstnanci knihovny

„K 31. 1. 2007 pracovalo v knihovně 15 zaměstnanců, přepočteno 13,25 pracovních úvazků, z toho 6 (5,25) vysokoškoláků a 9 (8) středoškoláků. Zaměstnanci knihovny se pravidelně zúčastňují odborných akcí a školení v rámci celoživotního vzdělávání: Bibliotheca Academica³¹, Archivy a knihovny v digitálním světě, Knihovna a architektura, Knihovny současnosti, kurzy a školení Ústřední knihovny, Národní knihovny a Státní technické knihovny pro práci s EIZ, školení ÚVT pro práci v Alephu a DigiToolu. Zaměstnanci knihovny navštívili profesní výstavy Oko nad Prahou a Codex Gigas. Pracovní kontakty jsme navázali s pracovníky ÚK ZČU a Knihovny PedF ZČU. Již několik let je zajišťována praxe studentů bakalářského i magisterského studia Ústavu informačních studií FF UK. Ústřední knihovna je kolektivním členem profesní organizace Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR. Vedoucí knihovny byla na Valné hromadě SKIP ČR zvolena do výkonného výboru a posléze do jeho předsednictva. I nadále vykonává funkci předsedkyně Klubu vysokoškolských knihovníků“ [Výroční zpráva, 2007].

³¹ Dříve Celostátní porada vysokoškolských knihoven

Každý rok probíhají na všech pracovištích prověrky a školení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci³² z hlediska pořádku na pracovišti, bezpečnosti vybavení, elektroinstalace a osvětlení a probíhají školení bezpečnosti práce ve výškách.

2.4.7 Uživatelé

Uživateli Ústřední knihovny Pedagogické fakulty jsou převážně studenti a zaměstnanci Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Poměrně menší část tvoří studenti a zaměstnanci jiných fakult Univerzity Karlovy a veřejnost.

Evidování uživatelé	Rok 2003	Rok 2004	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Rok 2008
Studenti UK PedF	5251	6275	6261	5810	5427	5714
Zaměstnanci UK PedF	271	325	334	368	387	367
Studenti a zaměstnanci UK	520	584	672	713	872	717
Veřejnost	458	326	404	490	571	392
Celkový počet	6529	7549	7706	7381	7 257	7190

Tab. č. 6: Registrovaní uživatelé ÚK PedF v letech 2003-2008 (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

„... Uživateli služeb knihovny se stanou fyzické nebo právnické osoby zaregistrováním do databáze uživatelů, popř. vystavením identifikačního čtenářského průkazu a zaplacením registračního poplatku podle aktuálního Ceníku a podepsáním Dohody o výpůjčce automatizovaným systémem. Úroveň práv uživatelů vzhledem k přístupu k informačním zdrojům a službám je dána jejich uživatelským statutem³³

³² podle: Česko. Zákon č. 262 ze dne 21. dubna 2006 zákoník práce. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 84, s. 3146-3241. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2006/sb084-06.pdf>>.

a Česko. Zákon č. 309 ze dne 23. května 2006, kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 96, s. 3789-3797. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2006/sb096-06.pdf>>.

³³ viz Příloha č. 3

stanoveným v matici výpůjčního protokolu. Matice je nedílnou součástí Výpůjčního řádu“ [Výpůjční řád, 2006].

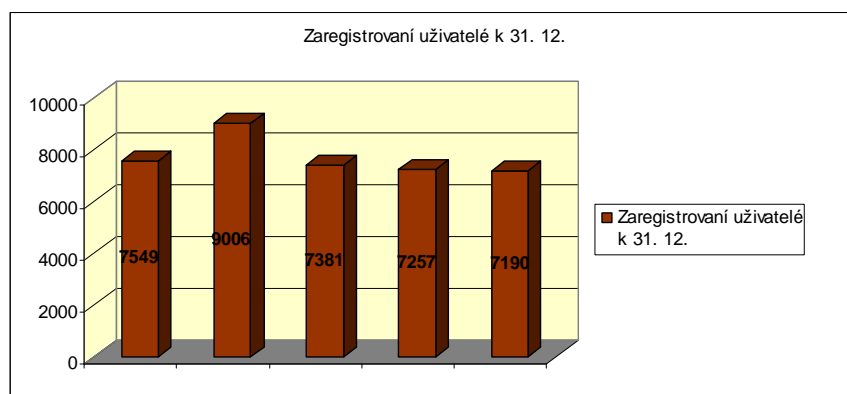
„Uživatelé mají vzhledem k přístupu k informačnímu fondu diferencovanou úroveň. Knihovna uspokojuje přednostně požadavky:

a) pedagogů, vědeckých a odborných pracovníků, studentů a ostatních zaměstnanců PedF UK

b) pedagogů, vědeckých a odborných pracovníků, studentů a zaměstnanců ostatních fakult a pracovišť UK

c) uživatelů MVS a MMVS a uživatelů mimo UK

Uživatelé jsou povinni řídit se Knihovním řádem Univerzity Karlovy v Praze a Výpůjčním řádem Ústřední knihovny PedF UK“ [Výpůjční řád, 2006].

Obr. č. 13: Zaregistrovaní uživatelé (Zdroj: Statistika Ústřední knihovny UK PedF)

2.4.8 Personální bibliografie a publikační činnost

2.4.8.1 Personální bibliografie pracovníků Pedagogické fakulty UK

Významnou iniciační službou je sběr a evidence publikační činnosti interních pracovníků UK PedF. Ústřední knihovna je pověřena zpracováním dat pro dvě databáze s rozdílnou strukturou dat.

a) **databáze personální bibliografie:** Tato databáze je součástí souhrnné databáze publikační činnosti pracovníků Univerzity Karlovy (od r. 1995) a jejím zadavatelem je Univerzita Karlova.

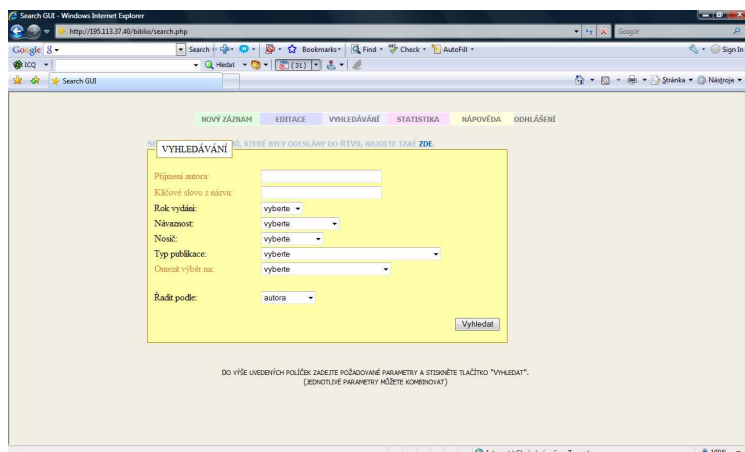
b) **databáze RIV:** Rejstřík informací o výsledcích státem podporovaného výzkumu a vývoje. Tato databáze obsahuje údaje o publikacích, které vznikly v souvislosti s řešením konkrétních výzkumných projektů (grantů) nebo výzkumných záměrů. Jejím zadavatelem je Rada pro výzkum a vývoj, která je odborným a poradním orgánem vlády ČR. Obsah RIV a povinnost předání dat do RIV jsou stanoveny zákonem č. 130/2002 Sb.³⁴ a nařízením vlády č. 267/2002 Sb.³⁵ a je jednou z podmínek pro poskytnutí institucionálních prostředků na výzkum a vývoj v dalším roce.

Sbírají se jak publikované, tak i nepublikované práce včetně záznamů tiskových konferencí, rozhovorů, rozhlasových a televizních vystoupení interních pracovníků Pedagogické fakulty. Databáze je každoročně aktualizována, od roku 1995 jsou uvedené výběrové bibliografie přístupné v elektronické formě na internetových stránkách knihovny. Od roku 2008 jsou záznamy sbírány pomocí nové aplikace, kterou vytvořili pracovníci knihovny. Aplikace je odkazy propojena se stránkami vědy a výzkumu a sběr záznamů se řídí platnými metodikami Rady vlády. Záznamy od roku 2003 budou do nové aplikace zpětně konvertovány, protože jsou významné pro hodnocení vědy a výzkumu na fakultě.

[http://beta.pedf.cuni.cz/pokyny_k_bibliografii.htm]

³⁴ Česko. Zákon č. 130 ze dne 14. března 2002 o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka 56, s. 3182-3202. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2002/sb056-02.pdf>>.

³⁵ 267/2002 Nařízení vlády o informačním systému výzkumu a vývoje

Obr. č. 14 : Vyhledávací formulář elektronické aplikace pro Sběr záznamů publikovaných prací interních pracovníků UK PedF

2.4.9 Informace o životním prostředí

„Knihovna nabízí studentům, učitelům i dalším zájemcům speciální služby poskytující informace, které se týkají ekologie, problematiky životního prostředí, environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty. Je členem Poradního sboru pro veřejné knihovnické a informační služby organizací rezortu Ministerstva životního prostředí a spolupracujících organizací a zpracovatelem čtyř databází z oblasti životního prostředí“ [Výroční zpráva, 2007].

2.4.9.1 Databáze ENVIR, VBMZP, DIPL a REGIS

„ENVIR environmentální vzdělávání, výchova, osvěta - teorie a praxe je anotovaná bibliografická databáze článků z tuzemských a zahraničních časopisů se zaměřením na stav životního prostředí či péči o životní prostředí. Zvláštní pozornost je věnována environmentálnímu vzdělávání a výchově; excerpované články se týkají obecných otázek vzdělávání a výchovy, metodických návodů, výukových prostředků i aktivit, které nabízejí různé školní i mimoškolní instituce“ [Ústřední knihovna, 2005]. Databázi vytvářejí od roku 1991 pracovníci Ústřední knihovny Pedagogické fakulty UK a Centra ekologického vzdělávání a výchovy při Pedagogické fakultě UK. Databáze je aktualizována 1x ročně³⁶.

³⁶ Z ročních přírůstků databáze ENVIR je zpracováván v ÚK PedF tiskový výstup (od r. 1995 pdf soubor na webové stránce Ústřední knihovny UK PedF a na webu RIS MŽP ČR <http://www.env.cz/is/dok-publ->

„Databáze VBMZP - výběrová bibliografie z oblasti životního prostředí obsahuje bibliografické záznamy (bez anotace) článků z tuzemských periodik; ze zahraničních periodik - pokud se týkají ČR, dále z monografií a sborníků. Záznamy jsou doplněny deskriptory (klíčovými slovy) v českém a anglickém jazyce, které vystihují obsah informačního pramene“ [Ústřední knihovna, 2005].

Databáze je zpracovávána knihovnami a informačními středisky resortu MŽP ČR³⁷ a spolupracujících organizací, je aktualizována 1 x ročně.

Databáze DIPL obsahuje bibliografické záznamy diplomových prací obhájených na vysokých školách v ČR a SR se zaměřením na problematiku životního prostředí. Databáze je produktem Ústřední knihovny Pedagogické fakulty UK ve spolupráci s RIS MŽP.

REGIS – Registr periodik knihoven a informačních středisek resortu MŽP a spolupracujících organizací.

2.4.10 Shrnutí

V současné době Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze zajišťuje celou řadu standardních i specifických služeb. Svým uživatelům, mezi něž patří především studenti a vyučující UK PedF, poskytuje bohatý fond tištěných i elektronických dokumentů z oblasti pedagogiky, psychologie oborových didaktik, dalších společenských věd a z oblasti oborů, které studenti studují. Fondy jsou průběžně doplňovány a jejich zpracování modernizováno. Pozitivy knihovny jsou mimo kvalitního a rozsáhlého fondu i specifické služby pro zrakově handicapované uživatele či pečlivý sběr a evidence personální bibliografie interních pracovníků UK PedF. Knihovna se rovněž specializuje na sběr a zpřístupňování informací z oblasti životního prostředí a ekologie. Vyzdvihnout lze i iniciativní služby jako je síť informačních nástěnek v prostorách budovy v ulici M. D. Rettigové a lekce informačního vzdělávání pro studenty 1. ročníků UK PedF. Knihovna se také podílí na tvorbě Souborného katalogu UK a Souborného katalogu NK ČR.

[envir/](http://www.envir/); do roku 1999 pod názvem Výchova k péči o životní prostředí) - Environmentální vzdělávání, výchova, osvěta - teorie a praxe. Výběrová anotovaná bibliografie za rok ... [ÚK PedF, 2005 web]

³⁷ Více informací na: <http://www.envir.cz>

Oproti tomu se knihovna potýká s nevyhovujícími prostory. Kvůli stísněným prostorovým podmínkám nemůže např. realizovat pro uživatele tzv. volný výběr knih. Knihovna také pracuje s třemi dílčími pracovišti, která komplikují např. i práci s fondem nebo znesnadňují práci knihovníků přesuny na různá pracoviště.

Aby se knihovna stala vysokoškolským studentům a pedagogům dobrým partnerem v jejich studijní a vědecké práci, bude třeba nadále účinněji podporovat rozvoj informačních pracovišť ze strany vedení fakulty.

3 Perspektivy vysokoškolských knihoven

3.1 Světové trendy v oblasti vysokoškolského knihovnictví

Žijeme v dynamicky se měnící a rozvíjející informační společnosti. „Informatizace společnosti velmi výrazně zvětšuje objem potenciálních informací. Umožňuje vytvářet na stále větších plochách obrovské, dříve netušené zásobárny zaznamenaných znalostí a zkušeností, stále většími rychlostmi je podle předem stanovených hledisek třídit a vyvolávat z nich ty, o nichž se domníváme, že je potřebujeme“ [Cejpek, 2005]. Fenomémem současnosti je prostředí internetu a digitalizace. Tyto jevy se významně podílí i na proměně informačních potřeb studentů a vědců, kteří tradičně tvoří uživatelské jádro vysokoškolských knihoven. Jak se s těmito proměnami vysokoškolské knihovny vyrovnávají? Mohou vůbec všechny tyto změny zaznamenávat a včasně na ně reagovat?

Po průzkumu informačních zdrojů na dané téma bylo zjištěno, že dokumenty zabývající se vysokoškolským knihovnictvím se týkají většinou následujících oblastí:

- nové trendy a budoucnost vysokoškolských knihoven obecně
- vliv nových informačních technologií na vysokoškolské knihovny
- uživatelé vysokoškolských knihoven, jejich informační potřeby a informační gramotnost
- koncepce Information Commons, Library 2.0
- kooperace vysokoškolských knihoven a univerzit
- vysokoškolská knihovna jako fyzický prostor a architektura knihoven

V roce 2007 vypracovala Výzkumná komise Association of College and Research Libraries (ACRL) studii deseti předpokladů do budoucna, které by měly mít významný dopad na vysokoškolské knihovny a knihovníky pro následujících 10 let [Mullins, 2007]. Jedná se však o prognózu a reálný vývoj závisí na mnoha společenských, organizačních, finančních aj. okolnostech. V této kapitole se pokusím na základě studie ACRL a názorů dalších autorů načrtnout základní trendy, které ovlivňují, či budou mít vliv na služby a fungování vysokoškolských knihoven.

1. *Zvýší se důraz na digitalizaci sbírek, konzervační digitální archivy a zlepšování metod získávání a uchovávání dat.* Vysokoškolské knihovny mají příležitost nabídnout své sbírky světu. „Podle zprávy OCLC „Five-Year Information Format Trends“ jsou tradiční formáty informací ve vědeckém i akademickém prostředí v krizi. Výsledky výzkumu v amerických akademických knihovnách dokazují, že v roce 2001 **poklesl počet výpůjček** o 6 %, v roce 2002 to bylo 8 %. Tento trend má vzrůstající tendenci, a proto „41 % akademických knihoven v USA plánuje radikálně snížit tištěné zdroje, které míní nahradit elektronickými“ [OCLC, 2008]. Mimoto ještě Drábková poukazuje na „pokles produkce tištěných časopisů, vědeckých referátů a krizi tradičního vědeckého publikování. Oproti tomu se výrazně rozvíjí tzv. vědecké e-referáty, archivace elektronických materiálů vlastní (univerzitní) produkce a narůstá množství studijních materiálů (připravovaných vyučujícími pro jejich studenty) existujících pouze v elektronické podobě“ [Drábková, 2007].

To však znamená i nové požadavky na práci knihovníků, kteří se musí vypořádat s novým digitálním prostředím. „Mezi odborníky se začíná mluvit o **alternativních konceptech virtuálních a hybridních knihoven** a také se usilovně pracuje na rozšíření starých katalogizačních a vývoji a implementaci nových metadatových standardů a alternativních protokolů pro integrované zprostředkovávání, sdílení, decentralizované vyhledávání a zpracování digitálních a digitalizovaných tradičních zdrojů, procedur a služeb“ [Skenderija, 2005].

Čeští knihovníci v této oblasti nezůstávají pozadu. „V rámci Transformačních a rozvojových projektů pro rok 2006, podporovaných MŠMT ČR, zahájila Univerzita Karlova v Praze pilotní projekt budování centrálního digitálního repozitáře, který bude zastřešovat jednotlivé podprojekty a aktivity v oblasti digitalizace a zpřístupňování digitálních dokumentů na UK. Řešitelem projektu je Ústav výpočetní techniky UK“ [Tesařová; Krbec, 2006, s. 2]. Součástí bude i digitální sbírka elektronických vysokoškolských kvalifikačních prací na UK a digitální sbírka studijních materiálů.

Pro tyto účely vytvořili členové Odborné komise pro eVŠKP Asociace Knihoven vysokých škol ČR Metadatový soubor pro elektronické vysokoškolské kvalifikační práce v ČR.³⁸

³⁸ www.evskp.cz/standardy/metadata

2. *Nároky na knihovníky se budou vyvíjet v souvislosti s potřebami uživatelů a změnami v instituci, které slouží. Přibudou možnosti kariérového růstu knihovníků a budou se zvyšovat platy.* S. Skenderija poukazuje na to, že „hlavním uživatelským kritériem pro hodnocení knihoven je čím dál tím méně kvalita, rozsáhlost a dostupnost fondů a sbírek, které knihovny vlastní nebo spravují. Rozhodujícím se stává to, co (a jak) knihovna poskytuje.“ Knihovny se budou muset zaměřit na zjišťování informačních potřeb svých uživatelů a přizpůsobit se jim. Bude nezbytné „neustále racionalizovat, zlepšovat, rozšiřovat a propagovat tradiční zdroje a služby a zároveň proaktivně usilovat o vynalézání nových druhů služeb a způsobů vykonávání předefinovaného poslání za účelem významného „přidávání hodnoty“ v nově se utvářejícím akademickém a globálním znalostním prostředí“ [Skenderija, 2005]. Řada autorů se shoduje v názoru, že role knihovníků se posouvá ke **zprostředkovatelům informací**. V důsledku informačního zahlcení budou plnit funkci „informační kritiky“ a napomáhat uživatelům hodnotit informační zdroje z hlediska jejich kvality a relevance. Knihovníci v budoucnu by tedy měli být aktivnější a kreativnější vůči uživateli a podle prognózy budou i kvalitněji ohodnoceni.

3. *Studenti a fakulta budou stále více požadovat rychlejší a rozsáhlejší přístup k informacím. Jaké důsledky bude mít "information-seeking behaviors" (chování při vyhledávání informací) pro výběr materiálu a formátu dokumentů?* Tento bod navazuje na předchozí a pojí se s různými průzkumy informačního chování uživatelů v knihovnách. „Informační chování (Human information behavior) jsou způsoby, jimiž jednotlivci zpracovávají informace včetně jejich vyhledávání, sdílení, využívání a s tím souvisejících aktivit“ [Wilson, 2000]. Průzkum OCLC „College Students' Perceptions of Libraries and Informatin Resources“ se zaměřil na středoškolské a vysokoškolské studenty. Bylo zjištěno, že 89 % studentů používá internetové vyhledávače jako první nástroj při hledání informací. Pouze 2 % studentů začne proces hledání na stránkách knihovny. 90 % všech respondentů uvedlo, že jsou plně spokojeni s informacemi, které jim poskytují vyhledávače a domnívají se, že se více hodí k jejich současnému životnímu stylu. Dále z průzkumu vyplývá, že nejčastějšími návštěvníky knihoven jsou studenti, ale pouze 10 % uvedlo, že knihovny splňují jejich informační potřeby. Respondenti také často odpovídali, že neví o možnosti využívání elektronických zdrojů ve svých knihovnách. Výjimku tvoří studenti, kteří je naopak používají a mají o nich

větší povědomí; 50 % studentů uvedlo, že informace o elektronických zdrojích dostupných v knihovně dostalo od svých vyučujících“ [OCLC, 2008].

Pro srovnání uvádím jiný průzkum z roku 2007, který proběhl v Saint Mary's College³⁹ v Kalifornii. Byl zaměřen na zjištění, jak studenti postupují při zpracovávání studentských seminárních prací. Z průzkumu vyplynulo, že „většina studentů není odkázaná na vyhledávací stroje, jak ukazovaly dřívější průzkumy. Jen asi 1 z 10 studentů v našem průzkumu uvedl, že jako první prohlíží Yahoo! nebo Google. Jen dva z 10 studentů uvedli vyhledávací stroje jako druhý krok. Studenti čelili problému, jak zúžit zadaná témata a zvládnout je. Přesto však využívali Wikipedii jen zřídka“ [Head, 2007].

Ukázalo se, že jako první krok při vyhledávání informací studenti využije course reading⁴⁰ – 40 %, webové stránky knihovny s přístupem k elektronickým databázím – 23%, vyhledávací stroje - 13%, informační zdroje doporučené vyučujícím – 12% a knihovnu - 4%.

Ani jeden z výše uvedených průzkumů není pro knihovny příliš lichotivý, spíše je velice zajímavé, jak se výsledky liší v oblasti využívání internetových vyhledávačů. Myslím, že je to právě příklad toho, jak knihovny a vyučující podněcují a připravují pro práci s informačními zdroji. Proto je velmi důležité, aby fungovala spolupráce mezi knihovnou a vyučujícími, informační vzdělávání a propagace služeb.

Co se týče rychlejšího a rozsáhlejšího přístupu k informacím, současné univerzitní knihovny se přiklánějí ke koncepci *Information Commons*, která umožňuje uživatelům dostat se „k jakékoliv službě, k jakékoliv informaci, na jakékoliv fyzické i virtuální místo v knihovně přes jedno rozhraní... Information Commons je teorie, koncepce, strategie a konkrétní postup uspořádání fyzického prostoru knihoven, organizace práce a řízení pracovníků knihovny tak, aby vznikl integrovaný model služeb pro získávání, zpracování a prezentaci informací, učení a informačně-technickou podporu“ [Jedličková, 2004]. Model Information Commons je hojně rozvíjen v Severní Americe a „poskytuje studentům a badatelům příležitost k nezávislému, soběstačnému uvažování, výzkumu, plodnosti a tvořivosti usnadněné integrovaným kontinuem zdrojů a služeb“ [Bailey, 2005]. Předností IC je komplexnost a globální přístup ke všem

³⁹ <http://www.stmarys-ca.edu/>

⁴⁰ Studijní materiály, které nechává vyučující studentům v knihovně a seznam doporučené literatury, která je vždy dostupná alespoň v jednom exempláři prezenčně.

oblastem knihovnických a informačních služeb, které obsahují jak školení zaměstnanců a jejich postavení, tak i kvantitu a kvalitu a typ informačních zdrojů, nebo vlastní přístup a kontrolu uživatelů během učení a výzkumu (zvláště ve vyhledávacích technologiích), a architektonický plán a estetickou povahu zařízení knihovny.

4. *Bude se více diskutovat o problematice duševního vlastnictví ve vysokoškolském vzdělávání.* Online přístup k dokumentům přinese více příležitostí k porušování zásad informační etiky a plagiátorství. Vysoké školy rozvíjí programy na odhalování plagiátů. Rozvíjí se tzv. licence **creative commons** za účelem ochrany autorských práv. „Licence Creative Commons představují pro autora možnost zpřístupňovat své dílo na základě jím definovaných podmínek. Creative Commons nepředstavují popření copyrightu, ale pouze jeho rozšíření, a to zejména v souvislosti s neustále se rozšiřujícím množstvím informací komunikovaných v síťovém prostředí internetu“ [Gruber, 2008].

5. *Budou narůstat požadavky na technologie ve službách a s tím narůstající požadavky na financování.* Bude knihovna schopná přeorientovat se na zdroje v nových technologiích? Knihovníci se budou muset zamyslet nad tím, které produkty a služby jsou již mrtvé, ale stále udržované, a tudíž zpomalující nástup nových technologií.

Odborníci snad nejvíce zmiňují **internet** a jeho informační služby jako největšího konkurenta vysokoškolské knihovny. Dokazují to i výše uvedené průzkumy. „Knihovny zpočátku podceňovaly význam Web search technologií jako Alta Vista a Google. Zatímco knihovny rychle přiměl internet k tomu, aby rozšířily služby, nakoupily přístup k online databázím, katalogům a seriálům, uživatelé informací si zvykli na nové možnosti snadného přístupu...“ [Ross; Sennyey, 2008]. Vystává zde diskuze o katalozích a OPACu, které se „dnešním uživatelům zvyklým na Yahoo a Google zdají nevhodné. Těžko se v nich hledá a jejich konvence jsou tajemné a technologie zastaralé. Má sice webové pozlátko, ale na rozdíl od současných web search nástrojů si udržely základní strukturu produktu 70. let. Základní prvky jako kontrola pravopisu, kontextové vyhledávání a vyhledávací návrhy jsou dlouho požadovány, ale nedostávají se [Ross; Sennyey, 2008]. Oproti tomu se ale vyvíjí i nové webové služby, kterými knihovny reagují na současné internetové trendy, jako jsou Web 2.0, sociální sítě, blogy, diskusní fóra, Skype, technologie RSS atd. Jako příklad může být uveden Social OPAC, který „umožňuje uživatelům hodnotit, prohlížet, komentovat a popisovat knihy přímo z knihovního katalogu“ [Blyberg, 2007].

Spojením knihovnictví a Webu 2.0 vznikl model služeb **Library 2.0**. Definice Sarah Houghton zní: „Library 2.0 jednoduše znamená učinit prostor vaší knihovny (virtuální a reálný) více interaktivní, spolupracující a vycházející vstříc potřebám uživatelů. Příkladem mohou být blogy, spolupráce na stránkách obrázků, fotografií. Základem služeb je včlenit uživatele do knihovny a udělat knihovnu odpovídající jejich potřebám v každodenním životě a učinit z knihovny cíl cesty a ne dodatečnou možnost“ [Marvanová, 2007, s. 172].

Sošková ve své práci [Sošková, 2008] považuje za cíl nových technologií jistou změnu myšlení knihovníků. Přínosem Library 2.0 je navazování a udržování vztahů mezi čtenáři navzájem ale také mezi knihovníky a čtenáři.

6. Dnes jsou univerzity extrémně zaměřené na shromažďování fondů a poskytování tištěných materiálů. Jak vysokoškolské knihovny obhájí tento jev?

V praxi vysokoškolských knihoven se objevuje paradoxní jev. Ubývá čtenářů a narůstá akviziční rozpočet. Američtí odborníci dokonce přicházejí s prognózou, že „knihovny již nebudou ostrovy informací, ale jen jedním mezi mnohými informačními uzly na cestě informací k uživatelům. Úsilí knihoven vložené do sběru, organizování a poskytování informací se stává minulostí“ [Ross; Sennyey, 2008]. Přitom stále uznávají za primární funkci knihoven uskladnění a zpřístupnění sbírek. „V tradiční budově je většina prostoru věnována skladům, zatímco veřejné prostory jako čítárny tvoří jen malé procento...“ [Ross; Sennyey, 2008].

Východiskem by se mohla stát **kooperace mezi knihovnami** a sdílení sbírek. „Knihovny musí nabídnout vlastní a externí informační zdroje uživatelům moderním a uživatelsky přívětivým způsobem, ideálně vše z jednoho místa a velmi jednoduše. Zároveň musí počítat s tím, že stejně, jako ony využívají ve stále větší míře externí zdroje, i jejich „vlastní“ zdroje budou stále více využívány a prezentovány externími subjekty“ [Stoklasová, 2007, s. 28]. Model meziknihovní spolupráce na poli vysokoškolského knihovnictví se rozvinul ve Španělsku. Španělské „knihovny se v průběhu 25 let vypracovaly od roztržštěných univerzitních v jednu univerzitní knihovnu, ta dále v univerzitní knihovní systém, který nedávno vyústil až ve služby doplňující vzdělání a výzkum na univerzitě“ [Anglada, 2007].

7. Studenti se budou stále více považovat za zákazníky, konzumenty, kteří očekávají vysoce kvalitní zařízení a služby. Knihovny se budou muset přizpůsobit

kvalitou a přívětivostí služeb a zařízení. Efektivním nástrojem pro přilákání uživatelů se stane atraktivní zařízení knihovny.

Podle Stoklasové je „knihovna důležitá i jako konkrétní místo setkávání, komunikace a odpočinku“ [Stoklasová, 2008]. K tomu je třeba **přebudování infrastruktury knihoven**, jejich budov. Uživatelé očekávají stejný komfort, jako nabízejí nové multiplexy či nákupní centra. Přizpůsobuje se otvírací doba, dokonce se uvažuje o nonstop provozu. V knihovnách se otvírají **kavárny** a ze studie analytické společnosti Primary Research Group, Inc.⁴¹ vyplývá, že více než polovina dotázaných (severoamerických⁴²) knihoven disponuje kavárnou, většina ostatních pak nabízí např. automaty na kávu či jiné prodejní automaty (pouze jedna z knihoven provozuje přímo restauraci). Většina knihoven ze zkoumaného vzorku kavárnu otevřela teprve nedávno, převážně v posledních pěti letech. Kavárny byly zřízeny na základě požadavků uživatelů a často také v souvislosti s výstavbou nové knihovní budovy. V některých případech byl také patrný vliv úspěchu kaváren v knihkupectvích“ [Skolková, 2008]. J. F. Gayton dále kromě kaváren uvádí další prostory, jako jsou týmové studovny, přednáškové sály a multimediální centrum. Ovšem „nejdůležitějším faktorem je **kvalita pracovního prostoru pro uživatele**.“ Autor tedy navrhuje, aby „omezený prostor a finanční možnosti vysokoškolských knihoven byly věnovány zejména na rozšiřování klasických studoven a jejich co největší kvalitu (pohodlí, velikost osobního prostoru, osvětlení atd.)“ [Gayton, 2008].

Výše uvedené velice výstižně shrnuje T. Hapke: „Knihovna je místo interakce plné života, a ne skladiště, jak tomu bylo v minulosti. Mělo by to být místo živé, "učební laboratoř"“ [Hapke, 2005].

8. *Ve vysokoškolském vzdělávání se rychle rozšíří online výuka. "Just-in-time" model zapojení knihovny do výuky prostřednictvím kurzů po internetu doplní tradiční výuku v knihovně.*

„Využívání knihoven je přirozenou součástí vzdělávání“ [Hapke, 2005]. Proto se v knihovnách rozvíjejí **koncepce učících knihoven** (teaching library), kde se vytváří prostor pro novou vzdělávací roli knihovníků, teaching librarian. „Knihovny tak mohou uživatelům nabídnout vysoce kvalifikovaného pracovníka, který působí nejen na poli

⁴¹ Primary Research Group. *Survey of library cafés*. [New York (NY, USA)] : Primary Research Group, c2007. 59 s. ISBN 1-57440-089-4.

⁴² pozn. autorky

vzdělávání uživatelů, ale zabývá se mnohdy i samotným procesem učení a metodami výuky. Směřuje tak uživatele k celoživotnímu vzdělávání“ [Landová, 2009].

„Na kanadských a norských univerzitách se rozvíjí koncepce rozvoje tzv. „center učení“ (Learning centres), jejichž součástí jsou akademické knihovny. Tento model integruje koncepci „učících knihoven“ a vychází z pojetí informační gramotnosti tak, jak ji definuje ALA (American Library Association)“ [Drábková, 2007].

ALA však není jedinou organizací, která zaštiťuje rozvoj informační gramotnosti. Vysokoškolští knihovníci jednotlivých zemí si vytváří koncepce informačního vzdělávání na národních úrovních. Například český projekt *Koncepce IVIG*, který si bere za cíl „zvýšení úrovně informační gramotnosti vysokoškolských studentů a rozvoj informačního vzdělávání na vysokých školách v ČR“ [Koncepce informačního vzdělávání..., 2008]. Stanovených cílů by se mělo dosáhnout mimo jiné prostřednictvím „implementace standardů informační gramotnosti studenta vysoké školy, cílenou tvorbou vzdělávacích projektů a aktivní propagací informačního vzdělávání“ [Koncepce informačního vzdělávání..., 2008].

Současným trendem je „integrace prvků informačního vzdělávání do stávajících či nově vznikajících oborových kurzů na základě spolupráce knihovníka s vyučujícím daného kurzu“ [Landová, 2009]. Příkladem z českých vysokoškolských knihoven je projekt Zlatý fond českého ekonomického myšlení⁴³ na Vysoké škole ekonomické. Studenti v rámci semináře pod odborným vedením knihovnických garantů zpracovávají nejvýznamnější česká ekonomická díla a jejich věcný popis.

Na vysokých školách se bude rozvíjet online výuka a **e-learning**. Tyto metody se využívají i pro informační vzdělávání. Pro zajímavost uvádím „otevřenou studijní síť“ (open learning network) „OER Commons“⁴⁴ (Open Educational Resources). „OER staví na principech Web 2.0 (používá tagy, komentáře, hodnocení záznamů) vytvářející sociální vzdělávací síť. OER reaguje na rostoucí trend ve vzdělávání směřující k otevřené výuce a široce dostupným studijním materiálům“ [Drábková, 2007].

9. *Volně dostupné informace budou narůstat a rozvíjet se z veřejně financovaného výzkumu. Zde bude hrát klíčovou roli legislativa. Výzkum bude třeba*

⁴³ <http://www.econlib.cz/zlatyfond/>
<http://ciks.vse.cz/zdroje/zlatyfond/seminar.aspx>

⁴⁴ <http://www.oercommons.org/>

ověřit, editovat, organizovat a rozšiřovat. To může znamenat přerozdělení institučních zdrojů, což se dotkne i knihovny.

10. *Významným problémem v knihovnictví bude stále otázka důvěrnosti a bezpečnosti informací v souvislosti s technickým pokrokem.* Knihovna je veřejným místem, ale měla by zaručit svým uživatelům bezpečnost a diskrétnost pomocí autentizačních služeb.

Perspektivy vysokoškolských knihoven do budoucna úzce souvisí s moderními informačními technologiemi, digitálními médii a digitalizací tradičních dokumentů. Uživatelé knihovny budou využívat její služby prostřednictvím webu bez ohledu na čas a místo, kde se nacházejí. Bude kladen důraz na služby uživatelům, knihovny budou poskytovat maximum služeb z jednoho místa a budou s uživatelem pracovat na rozvoji jeho informační gramotnosti. Práce s katalogem bude snazší a přehlednější. Knihovna bude úzce spolupracovat se školou a stane se součástí informační infrastruktury univerzity... Tak vidí budoucnost vysokoškolských knihoven američtí knihovníci na sympoziu *The Academic Library in 2010 : A Vision* [Wand, 2005]. Současný vývoj ukazuje, že by se tyto prognózy mohly naplnit. V některých zemích dříve, v jiných později. Jak se knihovny vyrovnají se současnými trendy a co z nich vytěží ve prospěch uživatelů, to ukáže čas.

3.2 Perspektivy Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

Vývoj Ústřední knihovny do budoucna je velmi těžké předvídat. Záleží na mnoha faktorech, jako jsou informační potřeby uživatelů, technický a technologický vývoj, finanční a organizační možnosti. Obecný rámec vývoje navrhuje Dlouhodobý záměr Pedagogické fakulty na léta 2007-2010, který si stanovuje za cíl mimo jiné i „rozvíjet knihovnické, informační a ediční služby fakulty“. Tento záměr je však tak obecný, že pro knihovnu nepřináší žádnou perspektivu změny. Po důkladnějším prostudování daného dokumentu se však v rámci dílčích oblastí rozvoje objevují i další body, které určitým způsobem souvisí s knihovnou a jejími funkcemi a službami. Jako priorita dlouhodobého záměru je uvedeno:

- „Podpora implementace inovativních forem a metod výuky s využitím edukačního potenciálu informačních a komunikačních technologií a kurikulárních změn spojených s **rozvojem informační výchovy** ve smyslu zajištění vzdělanosti pro společnost vědění“ [Dlouhodobý záměr, 2007].

Pro tento záměr je knihovna klíčová. Je místem pro rozvoj informační gramotnosti studentů a informačním centrem fakulty. Evidentně si je Pedagogická fakulta vědoma potřeby informací v současné společnosti. Budoucí učitelé by, myslím, měli být kvalitně připraveni pro práci s informačními prameny a pro další šíření informační výchovy. K tomu potřebují po všech stranách kvalitní knihovnu. Dlouhodobý záměr tento aspekt dokonce zmiňuje: „Zintenzivnění informační a komunikační podpory pro zkvalitňování studia, celkové **zlepšování knihovnických a informačních služeb**, rozvoj nabídky digitalizovaných studijních materiálů a na podporu studia cizích jazyků.“

Současný stav Ústřední knihovny potřebuje rekonstrukci. Pedagogická fakulta si v této oblasti klade za cíl:

- „**Řešení dislokačních problémů fakulty a zlepšování pracovního a studijního prostředí**, resp. pracovních a studijních podmínek pro činnost pracovníků a studentů fakulty včetně technologické modernizace učeben, studoven a dalších výukových prostor.

- Dbát o funkci a rozvoj významných složek materiální infrastruktury fakulty ve vztahu k vědě a výzkumu, výuce, studentům, pracovníkům a studijnímu a pracovnímu prostředí fakulty. S tím souvisejí záměry:
- Zlepšovat podmínky pro vlastní výuku a studium cestou rekonstrukce, resp. modernizace vhodně vybavených učeben, studoven a dalších výukových prostor včetně podpory vybavování specializovaných výukových prostor kateder a pracovišť v jejich péči
- Zkvalitňovat pracovní prostředí v pracovních i společných prostorách, usilovat o rozvoj přívětivého studijního a pracovního prostředí cestou vybudování klubu studentů a klubu učitelů“ [Dlouhodobý záměr, 2007]

Pracovníci knihovny již pracují na plánech rekonstrukce. Navrhovaná rekonstrukce by měla řešit nejen prostory pro poskytování informačních a knihovnických služeb ve studovně a ve výpůjčním protokolu, ale i zázemí knihovny. Vznikl by bezbariérový kompaktní prostor. Vizí se stala koncepce Information Commons, „aby vznikl integrovaný model služeb pro získávání, zpracování a prezentaci informací, učení a informačně-technickou podporu“ [Nejnovější verze návrhu rekonstrukce..., 2007]. Cílem je prostřednictvím rekonstrukce rozšířit služby knihovny a navýšit počet studijních míst. „Integrojícím prvkem bude modulární automatizovaný knihovnický systém ALEPH, umožňující velkou míru samostatnosti uživatele a prolínající od oblasti zpracování fondu až k on-line službám uživateli“ [Nejnovější verze návrhu rekonstrukce..., 2007].

3.3 Rozhovor s vedoucí knihovny Mgr. Jitkou Bílkovou o koncepci rozvoje knihovny

Na pozici vedoucí působíte od roku 2002, jaké významné změny v knihovně za tu dobu proběhly? Jaké jsou přednosti knihovny Pedagogické fakulty UK?

V roce 2002 se uskutečnila organizační změna pracoviště. Opatřením děkana bylo zrušeno Středisko vědeckých informací a Ústřední knihovna se stala samostatným pracovištěm fakulty. Následovaly personální změny a rozdělení majetku. Knihovna se více otevřela komunikaci s katedrami a pracovišti fakulty, předělali jsme webové stránky knihovny, rozšířili jsme spolupráci s knihovnami UK i ostatních vysokých škol. Na poradách vedoucích pracovišť fakulty pravidelně informujeme o nových službách knihovny. Digitalizací textů jsme se zapojili do programu pro zajišťování služeb pro handicapované studenty a z grantových prostředků vybavili studovnu 2 PC s odpovídajícím softwarem. V roce 2005 jsme změnili knihovnický software z Tinlibu na Aleph 500. Jsme aktivní v mezinárodních projektech ERASMUS MUNDUS SEN a EZB. Do studovny jsme koupili samoobslužnou kopírku pro studenty. Mimochodem dosud jedinou na fakultě! Předáváme záznamy do Souborného katalogu ČR.

V letošním roce jsme otevřeli sběr dat publikační činnosti interních pracovníků fakulty v nové aplikaci, kterou vytvořili naši dva mladí kolegové - knihovníci. Mohu tedy konstatovat, že každý rok přicházíme s něčím novým a posouváme úroveň našich služeb. Knihovna má bohatý univerzální fond, který je k dispozici studentům univerzity i veřejnosti.

Působíte v Klubu vysokoškolských knihovníků SKIP⁴⁵. Co tato aktivita obnáší a co znamená pro knihovnu?

Klub plní svou funkci v oblasti výměny a formování názorů při sdílení zkušeností, zároveň vytváří podmínky pro vzájemnou odbornou i osobní komunikaci. Projevuje se zde velmi dobrá neformální spolupráce členů bez ohledu na funkční vazby v knihovnách. Předmětem diskusí jsou konkrétní otázky, se kterými se vysokoškolští knihovníci musí každodenně vyrovnávat. To je přínosem i pro naši knihovnu, pro její pracovníky. Myslím, že došlo ke zviditelnění jejich odborné činnosti.

⁴⁵ Více informací na: <http://ciks.vse.cz/skip/KVSK/>

Plánujete rekonstrukci knihovny? V jakém duchu? Máte nějaký vzor? Případně popište Vaši představu.

Ano, rekonstrukce je nám slibována, již několik let. První představy jsme odevzdali na konci roku 2007, od té doby se nic nestalo. Říkám to se zklamáním. Chtěli bychom knihovnu co nejvíce otevřenou pro uživatele, s volným výběrem. Ten nám dosud chybí. Rekonstrukce Ústřední knihovny by měla řešit nejen poskytování stávajících typů knihovnických a informačních služeb studovny a výpůjčního protokolu, ale i zpracovatelského zázemí bez cizích průchodů (nouzový východ) jako zcela bezbariérový otevřený kompaktní prostor. Měla by umožnit provozování služeb v horizontu dalších cca 15 let i při změnách technologií či požadavků studijních programů.

Nejlépe uvažovanou vizi zkvalitňování a zefektivnění služeb vyjadřuje teorie Information Commons- koncepce, strategie a konkrétní postup uspořádání fyzického prostoru knihovny, organizace práce a řízení pracovníků knihovny tak, aby vznikl integrovaný model služeb pro získávání, zpracování a prezentaci informací, učení a informačně-technickou podporu.

V rekonstruovaných prostorách by mělo být co nejvíce míst pro samostudium a denní poskytování služeb různých typů, zejména elektronických.

Žádný konkrétní vzor nemám, ale líbí se mi trend moravských VŠ knihoven.

Jaké jsou největší překážky?

Stará budova, nedostatek prostoru, finanční možnosti. A možná i nedocení úlohy vysokoškolské knihovny v informační podpoře vzdělávacího procesu a vědecko-výzkumné činnosti fakulty.

Knihovna je zapojena v projektu *Budování repozitáře elektronických kvalifikačních prací na UK v Praze*. Plánujete zpřístupňovat závěrečné diplomové a bakalářské práce elektronicky?

Ano, předpokládám, že se nám v letošním roce podaří dořešit licenční smlouvu a stanovit závazný harmonogram postupů. Spolupracujeme také na jednotné formální

úpravě kvalifikačních prací na fakultě. Zkušebně jsme do repozitáře některé práce již uložili. CD s plnými texty máme připravené k okamžitému vložení, jakmile bude vyřešena legislativa. Elektronická podoba kvalifikačních prací je přístupná pouze z IP adres UK.

Ze statistických údajů Ústřední knihovny PedF UK vyplývá značný pokles uživatelů a s tím související pokles výpůjček. Jak si tento jev vysvětlujete?

Na to nemám jednoznačnou odpověď. Nemyslím si, že nastal značný pokles počtu uživatelů. Ve statistikách generovaných z Tinlibu jsme uváděli všechny evidované uživatele, a tím nastalo určité zkreslení. S přechodem na ALEPH důsledně uvádíme do statistiky pouze registrované uživatele, kteří si v daném roce vypůjčili alespoň jeden dokument. S poklesem výpůjček souhlasím. Je to obecný jev a souvisí s poklesem zájmu o čtenářství vůbec, a také s názorem, že „všechno přeci najdu na internetu“.

Prostřednictvím on-line souborných katalogů a dalších služeb si studenti najdou dokumenty v jiných knihovnách, třeba blíže k místu bydliště. Často intuitivně hledají studijní materiály na internetu a tištěné prameny již nepotřebují. Na fakultě jsou budovány nové počítačové studovny, v předcházejících letech měli studenti přístup na internet pouze z naší studovny. Nemalou roli hraje i prostředí a personální zabezpečení. Nám chybí volný výběr, pro každou půjčovanou knihu chodíme hned do skladu. Raději bychom tento čas využili pro individuální práci se studenty.

Prováděli jste někdy v knihovně průzkum uživatelských potřeb? Neuvažujete o umístění dotazníku na webové stránky knihovny?

Pokud si vzpomínám, po roce 1990 jsme ve studovně dělali malou anketu, ale odezva ze strany studentů tehdy nebyla valná. Ve studovně máme „Knihovnický nápadník“ – sešit, do kterého mohou psát připomínky. Občas dostaneme připomínku nebo dotaz na mailovou adresu. Docela dobře studenti spolupracují s úsekem akvizice při podávání návrhů na nákup knih. K rozvoji služeb je znalost uživatelských potřeb nezbytná a zpětná vazba je základem pro rozhodování a plánování dlouhodobých změn. Je to námět k zamyšlení i v souvislosti s plánovanou rekonstrukcí knihovny.

Chystáte se v knihovně nějakým způsobem rozšířit semináře informační výchovy? Na VŠE dokonce zapojují studenty do indexace dokumentů v projektu *Zlatý fond českého ekonomického myšlení*. Bylo by něco takového možné i na UK PedF?

Myslím, že v současné době nebylo. Projekt vznikl na základě požadavku jedné z kateder VŠE při realizaci akreditovaného předmětu a CIKS se stalo odborným knihovnickým garantem. Vytvoření podkladů pro jmennou a věcnou katalogizaci bylo součástí komplexní práce s ekonomickým textem. Nám dělá problémy získat z kateder seznamy literatury pro zajištění akreditovaných předmětů. Rozšíření našich kurzů na semináře je při současném personálním obsazení docela problém. Nemyslím tím jen znalosti knihovníků, ale především jejich vytížení při zajišťování výpůjčních služeb. Informační výchovu si knihovna na fakultě doslova probíjí, i když v dlouhodobém záměru je zmiňována a je jí dáván docela velký prostor. Zatím je více spojována s katedrou informačních technologií.

Jaký je Váš názor na budoucnost vysokoškolských knihoven?

Vysokoškolské knihovny mají své nezastupitelné místo v informačním zajištění zejména vzdělávacího procesu, ale jejich další vývoj se bude určitě odvíjet od možností využívat moderních informačních technologií. Budoucnost vidím v hybridní knihovně, to znamená spojení klasické knihovny s tištěnými dokumenty s virtuální knihovnou elektronických textů. I když ty tištěné texty budou možná sloužit pouze k archivním účelům.

3.4 Další možné inovace

Knihovna plánuje rekonstrukci prostor za účelem zvětšení skladů a vybudování volného výběru. Z rozhovoru s vedoucí knihovny vyplývá i záměr vybudovat digitální repozitář vysokoškolských kvalifikačních prací. Toliko reálné perspektivy. Ovšem nabízí se celá řada možností dalších inovací. Jak by se mohla Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze dále vyvíjet bez finančních, organizačních a jiných bariér?

Následující úvahy a prognózy pravděpodobně v nejbližší době nebudou naplněny, ale je dobré dívat se dopředu a uvědomovat si, že je stále co zlepšovat.

a) Prostorové řešení a vybavení knihovny

Pro studenty je ideální, když je knihovna přímo nebo v těsné blízkosti budovy školy. Knihovna by si zachovala své sídlo, ovšem došlo by ke kompletnímu přeorganizování prostor tak, že by zrušením nouzového východu vznikl kompaktní a bezbariérový prostor pro volný výběr. Sklad by byl přesunut do nově zbudovaných podzemních prostor. Volný výběr by byl vybaven nejen klasickými studijními místy, ale i pohodlnými sedadly pro odpočinek. Byla by zřízena seminární místnost s příslušným vybavením pro kurzy zaštiťované knihovnou, ale i katedrami pedagogické fakulty. Kromě výpůjčního pultu by vznikl i pult referenčních služeb, který v současnosti chybí a studenti ani nejsou o možnosti těchto služeb informováni, ani motivováni ze strany vyučujících je vyhledávat.

Pracovníkům knihovny se jako možná cesta do budoucna jeví integrovaný model Information Commons. To by znamenalo centralizovat veškeré služby do tohoto prostoru a zajistit odsud i přístup k digitálním informačním zdrojům.

b) Služby knihovny

Došlo by k razantnímu rozšíření otevírací doby knihovny do večerních hodin a případně by byl zaveden i sobotní provoz. Ve světě je tento model běžný a myslím, že vychází vstříc uživatelům. Toto opatření by si vyžádalo posílení personálního zajištění služeb, které je ale i tak nutné, protože zdejší knihovníci často musí plnit práci, která je jinde rozdělena mezi více pracovníků. To znamená, že jim nezbývá čas pro práci se čtenáři a tvořivou práci v oblasti propagace a marketingu knihovny. K úspoře času

knihovníků by mohlo přispět pořízení samoobslužného pultu alespoň pro vracení knih a zavedení jiného systému výpůjček. V rámci volného výběru by si studenti knihy vyhledávali sami a ze skladu by se dokumenty objednávaly pomocí elektronického systému a uživatelé by byly dodány sice oproti současnému stavu s několikaminutovým zpožděním, které by mu však poskytlo prostor pobýt v knihovně a objevit její přednosti. Proto by knihovníci měli vytvářet uživatelsky přívětivé a podnětné prostředí pomocí vývěsek, nástěnek či zajímavých výstavek. Do systému půjčování a zpětného zakládání dokumentů by podle amerického vzoru mohli být zapojeni i sami studenti, kteří by zde mohli vykonávat praxi. Na pedagogické fakultě se přímo nabízí využít schopností studentů českého jazyka či pedagogiky volného času.

Došlo by k propagaci a posílení referenčních služeb tak, aby se je studenti naučili využívat jako běžnou součást řešení seminárních či kvalifikačních prací. V souvislosti s tím by knihovníci rozvíjeli informační gramotnost studentů v rámci kurzů, seminářů nebo individuálních konzultací. Knihovna by poskytovala i zázemí pro kulturní život fakulty. Vystavovaly by se tu výtvarné práce studentů, poslouchala by se zde hudba. Pořádala by se autorská čtení či literární klub. To vše by vyžadovalo dobrou spolupráci s katedrami a jejich iniciativu.

c) Hybridní knihovna

Budoucnost vysokoškolských knihoven podle řady prognóz spočívá v transformaci z knihovny uchovávající tradiční tištěné dokumenty na knihovnu hybridní, která poskytuje zároveň i dokumenty elektronické. Ústřední knihovna UK PedF v současnosti již poskytuje uživatelům přístup k řadě elektronických informačních zdrojů v rámci celé univerzity. Postupně by si vybuodovala i vlastní digitální knihovnu kvalifikačních prací a studijních materiálů, kam by vyučující vkládali buď přímo plné texty učebních materiálů, nebo odkazy na doporučenou literaturu. Součástí by byla samozřejmě i digitální knihovna pro zrakově handicapované studenty, která je již v knihovně vytvářena. Digitální knihovna by byla propojena s fakultním e-learningovým systémem, a knihovním katalogem. Veškeré elektronické informační zdroje by byly dostupné z jednoho webového rozhraní na internetových stránkách knihovny. Nový web s prvky Library 2.0 by umožňoval snadnou komunikaci mezi knihovníky a uživateli. Obsahoval by mimo jiné údaje o knihovně včetně historie, poskytovaných služeb, aktualit, vstup do knihovního katalogu a webové rozhraní pro

přístup k elektronickým informačním zdrojům. Nový web by poskytoval i prostředky zpětné vazby jako jsou dotazníky, ankety a elektronickou komunikaci s knihovníky.

Knihovna UK PedF i přes nejrůznější překážky směřuje vývoj svých služeb tak, aby vyšla vstříc uživatelům. Jak bude knihovna vypadat v budoucnosti, bude z velké části záležet i na požadavcích uživatelů. Současní vysokoškolští knihovníci uživatele „zítřka“ popisují: „Ačkoliv budou samostatnější, budou požadovat informace s přidanou hodnotou, budou očekávat od knihovníků pomoc v orientaci a navigaci na relevantní informace, budou předpokládat proaktivní chování knihovníků – nabídku informací a služeb a rychlou reakci na změny a fundovaný přístup ze strany knihovníků“ [Tichá, 2002]. Knihovníci se tomuto trendu budou muset přizpůsobit. Budou se muset chovat aktivněji, tvořivěji vůči současným konzumním uživatelům.

Samotná aktivita knihovníků bez podpory ze strany univerzity však nestačí. Bohužel v současné době si stále ještě některé vysoké školy nebo jejich fakulty neuvědomují význam a důležitost kvalitní knihovny. Upozorňují na to nejen samotní vysokoškolští knihovníci, ale i pracovníci Národní knihovny ČR. „Rostoucí tlak studentů, profesorů a vědeckých pracovníků univerzit na fondy NK a dalších univerzálních vědeckých knihoven svědčí o tom, že až na výjimky není, na rozdíl od zahraničí, kvalita univerzitních knihoven podstatnou prioritou většiny našich univerzit a pro studenty není jedním z rozhodujících kritérií pro volbu knihovny“ [Stoklasová, 2007, s. 15].

UK PedF UK má před sebou celou řadu možných inovací a možností rozvoje. Záleží však na vedení fakulty, co knihovně umožní a tudíž, jak obohatí či ochudí sebe a především své studenty v oblasti studia a výzkumu.

4 Závěr

Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze prošla od svého vzniku v roce 1948 složitým vývojem. Ze sbírky fondů knihoven zrušených učitelských ústavů se vypracovala v informační středisko fakulty využívající moderní prostředky k zajištění celé řady standardních i specifických knihovnických a informačních služeb. V současnosti knihovnu tvoří Ústřední knihovna se studovnou v hlavní budově Pedagogické fakulty UK v ulici M. D. Rettigové a dvě dílčí knihovny. Svým uživatelům, mezi něž patří především studenti a vyučující UK PedF, poskytuje bohatý fond tištěných i elektronických dokumentů z oblasti pedagogiky, psychologie, oborových didaktik, dalších společenských věd a z oblasti oborů, které studenti studují. Vedle kvalitního a rozsáhlého fondu knihovna poskytuje i specifické služby pro zrakově handicapované uživatele, provádí sběr a evidenci personální bibliografie interních pracovníků UK PedF. Knihovna se rovněž specializuje na sběr a zpřístupňování informací z oblasti životního prostředí a ekologie. Od roku 2007 se knihovna podílí na budování Souborného katalogu Univerzity Karlovy v Praze a Souborného katalogu Národní knihovny ČR. Zajímavě a účelně realizuje knihovna i řadu iniciačních služeb (sít' informačních nástěnek, informační odpoledne pro studenty 1. ročníků).

Oproti tomu se knihovna potýká s nevyhovujícími prostory. Kvůli stísněným prostorovým podmínkám nemůže např. realizovat pro uživatele tzv. volný výběr knih. Knihovna také pracuje s třemi dílčími pracovišti, která komplikují práci s fondem nebo znesnadňují práci knihovníků přesuny na různá pracoviště.

Aby se z Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze stala moderní a funkční knihovna vyhovující dynamicky se měnícím informačním potřebám uživatelů, čeká ji ještě celá řada inovací. Její podoba bude záviset na rozhodnutí vedení fakulty, jak bude ochotno podporovat dostupnost informací pro kvalitní vzdělávání studentů. V blízké perspektivě se plánuje rekonstrukce prostor Ústřední knihovny v hlavní budově Pedagogické fakulty UK v Praze. Zaměstnanci knihovny by chtěli zrealizovat koncepci informačních služeb v duchu Information Commons.

V závěrečné části je mimo rozhovoru s vedoucí knihovny o dalším možném rozvoji knihovny načrtnut i vlastní pohled na inovace knihovny. Předchází mu obecný

úvod zabývající se světovými trendy v oblasti vysokoškolského knihovnictví, který vychází ze studie Výzkumné komise Asociation of College and Research Libraries. Vysokoškolské knihovny zvýší důraz na digitalizaci sbírek a zlepšování metod získávání a uchovávání dat. Nároky na knihovníky se budou vyvíjet v souvislosti s potřebami uživatelů, kteří budou stále více požadovat rychlejší a rozsáhlejší přístup k informacím. Budou narůstat požadavky na technologie ve službách a knihovny budou muset obhajovat tradiční shromažďování tištěných fondů. Na univerzitách se rozšíří online výuka, která ovlivní i metody práce knihovny se čtenářem. Stále více se bude řešit otázka duševního vlastnictví ve vysokoškolském vzdělávání a otázka důvěrnosti a bezpečnosti informací. Knihovna bude úzce spolupracovat se školou a stane se součástí informační infrastruktury univerzity.

Tato práce je zacílena na popis vývoje a současného stavu Ústřední knihovny PedF UK. Její další možný rozvoj je zasazen do kontextu světových trendů oblasti vysokoškolského knihovnictví. Jak se bude knihovna reálně vyvíjet, záleží především na organizačním a finančním zajištění ze strany fakulty a na vlastní práci a iniciativě knihovníků. Ústřední knihovna UK PedF má pevnou pozici v rámci fakulty a do budoucna se stane nepostradatelným partnerem každého studenta a vysokoškolského pedagoga v jeho studijní a vědecké práci.

Seznam bibliografických citací

- ANGLADA, Lluís M. Collaborations and alliances: social intelligence applied to academic libraries. *Library Management*. 2007, vol. 28, n. 6/7, s. 406-415. [doi 10.1108/01435120710774530](https://doi.org/10.1108/01435120710774530)
- Asociace knihoven vysokých škol České republiky. *Koncepce informačního vzdělávání na vysokých školách v České republice: doporučující materiál Asociace knihoven vysokých škol ČR* [online]. Praha : Odborná komise IVIG AKVŠ ČR, 2008 [cit. 2009-04-14]. Dostupné na WWW:< <http://knihovny.cvut.cz/ivig/dokumenty.html>>.
- BLYBERG, John. *blyberg.net* [online]. 27. 1. 2007. AADL.org goes social [cit. 2008-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.blyberg.net/2007/01/21/aadlorg-goes-social/>>.
- CEJPEK, Jiří. *Informace, komunikace a myšlení : úvod do informační vědy*. 2., přepracované vyd. Praha : Karolinum, 2005. 233 s. ISBN 80-246-1037-X.
- Česko. Ministerstvo kultury. *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 – 2010*. 2004. Dostupný také z WWW: <<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=445>>.
- Česko. Ústřední knihovnická rada. *Strategie knihoven v České republice 1999-2003*. 1999,
- Česko. Vláda. Usnesení vlády České republiky ze dne 7. července 2004 č. 679 o Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010. In *Věstník vlády pro orgány krajů a orgány obcí*. 2004, roč. 2, částka 4, s. 212. Dostupný také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/vestnik/2004/vest_4.pdf>.
- Česko. Vláda. Usnesení vlády České republiky ze dne 7. července 2004 č. 679 o Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010. In *Věstník vlády pro orgány krajů a orgány obcí*. 2004, roč. 2, částka 4, s. 212. Dostupný také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/vestnik/2004/vest_4.pdf>.
- Česko. Zákon č. 106 ze dne 11. května 1999 o svobodném přístupu k informacím. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 39, s. 2578-2582. Dostupný také z WWW:<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1999/sb039-99.pdf>>.
- Česko. Zákon č. 111 ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách a změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In *Sbírka zákonů České republiky*. 1998, částka 39, s. 5388-5419. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1998/sb039-98.pdf>>.
- Česko. Zákon č. 121 ze dne 7. dubna 2000 o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 36, s. 1658-1685. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2000/sb036-00.pdf>>.
- Česko. Zákon č. 130 ze dne 14. března 2002 o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka 56,

- s. 3182-3202. Dostupný také z WWW:
 <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2002/sb056-02.pdf>>.
- Česko. Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 98, s. 5683-5688. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2001/sb098-01.pdf>>.
 - Česko. Zákon č. 262 ze dne 21. dubna 2006 zákoník práce. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 84, s. 3146-3241. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2006/sb084-06.pdf>>.
 - Česko. Zákon č. 309 ze dne 23. května 2006, kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 96, s. 3789-3797. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2006/sb096-06.pdf>>.
 - Česko. Zákon č. 552 ze dne 20. prosince 2005, kterým se mění zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2005, částka 188, s. 10766-10773. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2005/sb188-05.pdf>>.
 - DRÁBKOVÁ, Kateřina. *Informační potřeby, vnímání knihoven a informačních zdrojů ve společnosti (se zaměřením na akademické prostředí)*. Brno, 2007. 110, VII s., příl. Diplomová práce (Mgr.). Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet knihovnictví. Dostupný také z WWW: <http://is.muni.cz/th/74369/ff_m/kdrabkova_mgr_prace.pdf>.
 - GAYTON, Jeffrey T. Academic Libraries: "Social" or "Communal?" The Nature and Future of Academic Libraries. *Journal of Academic Librarianship*. 2008, Vol. 34, Issue 1, s. 60-66. ISSN 00991333.
 - Gruber, Lukáš. Licence Creative Commons a perspektiva jejich zavedení do českého prostředí. *Ikaros* [online]. 2008, roč. 12, č. 3 [cit. 2009-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/4612>>. URN-NBN:cz-ik4612. ISSN 1212-5075.
 - HAPKE, Thomas. 'In-formation' of Better Learning Environments - the Educational Role of the University Library. *Liber Quarterly* [online]. 2005, vol. 15, no. 3/4 [cit. 2009-04-14]. Dostupný z WWW: <<http://liber.library.uu.nl/PUBLISH/ISSUES/2005-4/INDEX.HTML?000145>>. ISSN 1435-5205.
 - *Helpnet.cz. Informační portál pro osoby se specifickými potřebami* [online]. Praha : Helpnet, c2007. [cit. 2009-03-10]. Literatura pro nevidomé. Dostupný z WWW: <<http://www.helpnet.cz/zrakove-postizeni/skolstvi-vzdelavani/literatura-pro-nevidome>>. ISSN 1802-5145.
 - ISKME. *OER Commons* [online]. ©2007 [cit. 2009-04-14]. Vlastní překlad. Dostupné z WWW: <<http://www.oercommons.org/>>.

- Jedličková, Petra. Information Commons: myšlenková i fyzická revoluce v knihovnách. *Ikaros* [online]. 2004, roč. 8, č. 3 [cit. 2009-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/1588>>. URN-NBN:cz-ik1588. ISSN 1212-5075.
- KLENER, Pavel. Koncepce Střediska vědeckých informací PedF na léta 1992-2002. *Informatorium fakulty pedagogické UK*. 1999, č. 22, s. 7-11.
- LANDOVÁ, Hana. Vzdělávací aspekty informační vědy a informační profese. Praha, 2009. 161 s., 41 s. příl. Disertační práce (PhD). Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.
- LIPERTO VÁ, Pavla. Ústřední knihovna pedagogické fakulty UK. In SUCHÝ, Jaroslav; VORLÍČEK, Chrudoš (sest.). *Pedagogická fakulta University Karlovy*. Praha, 1972. Strojopis nepublikovaného sborníku.
- Marvanová, Eva. Knihovna 2.0: Model služeb In Knihovny současnosti 2007. In *Knihovny současnosti 2007 : sborník z 15. konference, konané ve dnech 11. -13. září 2007 v Seči u Chrudimi* / [sestavil Jaromír Kubíček]. -- 1. vyd. -- Brno : Sdružení knihoven ČR, 2007. s. 168-180. ISBN 978-80-86249-44-5. Dostupný také z WWW: <<http://www.sdruk.cz/sec/2007/sbornik/2007-0-011.pdf>>.
- MULLINS, James L.; ALLEN Frank R.; HUFFORD Jon R. Top ten assumptions for the future of academic libraries and librarians: a report from the ACRL research committee. *College & Research Libraries News* [online]. April 2007, vol. 68, no. 4, s. 240-241 [cit. 2009-03-20]. Dostupný také z WWW: <<http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/publications/crlnews/2007/apr/tenassumptions.cfm>>. ISSN 0099-0086.
- Online Computer Library Center. *OCLC* [online]. ©2008 [cit. 2009-04-05]. Community and Membership. College students' perceptions of libraries and information resources. Dostupné z: <<http://www.oclc.org/reports/perceptionscollege.htm>>.
- PARÁKOVÁ, Marie. Současný stav knihoven na UK. *i-Forum* [online]. 2004. aktual. 2009-10-3 [cit. 2009-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://iss.fsv.cuni.cz/IFORUM-785.html>>.
- PROCHÁSKOVÁ, Iva; RAMAJZLOVÁ, Barbora. Knihovní zákon a národní knihovní systém z pohledu vysokoškolské knihovny. In *Knihovny současnosti*. Brno : Sdružení knihoven ČR, 2002, s. 123-131. ISBN 80-86249-18-2.
- ROSS, Lyman; SENNYEY, Pongracz. The Library is dead, long live the library! The Practice of academic librarianship and digital revolution. *The journal of academic librarianship*. March 2008, vol. 34, no. 2. ISSN 0099-1333.
- SKENDERIJA, Saša. Knihovny v nových akademických znalostních prostředích. In *Služby knihoven – nové trendy*. Brno : Moravská zemská knihovna, 2005. s. 20-26. ISBN 80-7051-164-8.
- Skolková, Linda. Průzkum kaváren v knihovnách. *Ikaros* [online]. 2008, roč. 12, č. 1 [cit. 2009-02-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/4491>>. URN-NBN:cz-ik4491. ISSN 1212-5075.
- SOŠKOVÁ, M. *Porovnání informační architektury webových stránek vybraných univerzitních knihoven*. Brno, 2008. 126 s. Diplomová práce (Mgr.).

Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet knihovnictví. Dostupný také z WWW: http://is.muni.cz/th/108801/ff_m/DP_soskova.pdf.

- Stoklasová, Bohdana. České knihovnictví v kontextu světových trendů. In *Knihovny současnosti 2007 : sborník z 15. konference, konané ve dnech 11. -13. září 2007 v Seči u Chrudimi* / [sestavil Jaromír Kubíček]. -- 1. vyd. -- Brno : Sdružení knihoven ČR, 2007. s. 12-35. ISBN 978-80-86249-44-5. Dostupný také z WWW: <http://www.sdruk.cz/sec/2007/sbornik/2007-0-011.pdf>.
- Tesařová, Lucia; Krbec, Pavel. Zpřístupňování digitálních dokumentů na UK v Praze. In *INFORUM 2006 : 12. konference o profesionálních informačních zdrojích*, 23. -25. 5. 2006 : sborník z konference informačních profesionálů [online]. Praha : Albertina icome Praha; Vysoká škola ekonomická v Praze, 2006. Dostupný z WWW: www.inforum.sk/pdf/2006/Tesarova_Lucia.pdf.
- TICHÁ, L. Uživatel VŠ knihovny včera, dnes a zítra. *Čtenář*. 2002, roč. 54, č. 2. ISSN 0011-2321.
- Univerzita Karlova (Praha, Česko). *Opatření rektora č. 21/2002. Knihovní řád Univerzity Karlovy*. Praha : Univerzita Karlova, 2002. 7 s. Dostupný také z WWW: http://certik.ruk.cuni.cz/asuk/statutarni/opatreni_rektora/2002/or-02-21.html.
- Univerzita Karlova (Praha, Česko). Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Akademický senát. *Statut Pedagogické fakulty*. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2003. Dostupný také z WWW: <http://senat.pedf.cuni.cz/predpisy/statut03>.
- Univerzita Karlova (Praha, Česko). *Spisový a skartační řád Univerzity Karlovy v Praze*. Praha : Univerzita Karlova, 1998. 20 s.
- Univerzita Karlova (Praha, Česko). *Univerzita Karlova v Praze* [online]. Praha, aktual. 2009-04-14 [cit. 2009-04-14]. Informační a poradenské služby. Ústřední knihovna. O Ústřední knihovně UK. Dostupný z WWW: <http://www.cuni.cz/UK-2200.html>.
- Univerzita Karlova (Praha, Česko). *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy v Praze za rok 2007*. Praha : Karolinum, 2008. 258 s. ISBN 978-80-254-2680-7.
- Univerzita Karlova (Praha, Česko). *Zásady akvizice informačních zdrojů na UK PedF*. Praha : Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta, 2005. Dostupný také z WWW: <http://beta.pedf.cuni.cz/zasady.htm>.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Akademický senát. *Statut Pedagogické fakulty*. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2003. Dostupný také z WWW: <http://senat.pedf.cuni.cz/predpisy/statut03>.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Dlouhodobý záměr Pedagogické fakulty pro léta 2007-2010. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2007. ISBN 978-80-7290-299-6.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). *Informace o studiu na Univerzitě Karlově v Praze, Pedagogické fakultě pro studenty 1. ročníku*

prezenčního a kombinovaného studia 2008/09. Plzeň : KONIÁŠ, 2008. 80 s. ISBN 80-86948-11-0.

- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). *Informace o studiu na Univerzitě Karlově v Praze, Pedagogické fakultě pro studenty I. ročníku prezenčního a kombinovaného studia 2007/08*. Plzeň : KONIÁŠ, 2007. 80 s. ISBN 80-86948-06-4.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). *Opatření děkana, kterým se mění Organizační řád UK v Praze, Pedagogické fakulty*. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2004. Dostupný také z WWW: <<http://oldweb.pedf.cuni.cz/deska/pdf/04-05.pdf>>.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). *Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze* [online]. Praha : PedF UK, 2006. [cit. 2009-03-10]. Organizační struktura Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Dostupný z WWW: <<http://web.pedf.cuni.cz/pracoviste/pracoviste.php>>.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). *Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze* [online]. Praha : PedF UK, c2008. [cit. 2009-03-11]. Oddělení pro rozvoj. Dostupný z WWW: <<http://www.pedf.cuni.cz/index.php?menu=104>>.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). *Pedagogická fakulta UK* [online]. Praha : Pedagogická fakulta UK, c2008 [cit. 2009-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.pedf.cuni.cz/index.php?menu=104>>.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). *Pedagogická fakulta UK* [online]. Praha : Pedagogická fakulta UK, c2008 [cit. 2009-04-09]. Oddělení pro rozvoj. Dostupný z WWW: <<http://userweb.pedf.cuni.cz/rozvoj/esf.php>>.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Výpůjční řád Ústřední knihovny*. Praha, 2006. Dostupný také z WWW: <http://beta.pedf.cuni.cz/vypujcni_rad.htm>.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Roční výkaz o vysokoškolské knihovně za rok 2008*. Praha : Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2009. 3 s.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Roční výkaz o vysokoškolské knihovně za rok 2007*. Praha : Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2008. 3 s.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Roční výkaz o vysokoškolské knihovně za rok 2006*. Praha : Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2007. 3 s.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Roční výkaz o vysokoškolské knihovně za rok 2005*. Praha : Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2006. 3 s.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Roční výkaz o vysokoškolské knihovně za rok 2004*. Praha : Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2005. 3 s.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Statut knihovní komise*. Praha : Ústřední knihovna Pedagogické fakulty

Univerzity Karlovy v Praze, 2006. Dostupný také z WWW:
<http://beta.pedf.cuni.cz/statut_komise.htm>.

- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Nejnovější verze návrhu rekonstrukce Ústřední knihovny 2007*. Praha, 2007. 11 s. Interní materiál.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Základní dokument* [online]. c2005 [cit. 29. dubna 2008]. Dostupný z WWW: <<http://beta.pedf.cuni.cz>>
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Informace o Ústřední knihovně PedF v roce 2007*. Praha, 2008. Výroční zpráva. Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Dostupný také z WWW: <<http://beta.pedf.cuni.cz/zapisy/vz240408.htm>>.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Informace o Ústřední knihovně PedF v roce 2007*. Praha, 2008. Výroční zpráva. Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Dostupný také z WWW: <<http://beta.pedf.cuni.cz/zapisy/vz240408.htm>>.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Informace o Ústřední knihovně PedF v roce 2006*. Praha, 2007. Výroční zpráva. Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Dostupný také z WWW: <<http://beta.pedf.cuni.cz/zapisy/vz240407.htm>>.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Činnost Ústřední knihovny PedF v letech 2003-2005*. Praha, 2006. Výroční zpráva. Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Dostupný také z WWW: <<http://beta.pedf.cuni.cz/zapisy/vz240407.htm>>.
- Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta (Praha, Česko). Ústřední knihovna. *Informace o Ústřední knihovně Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze jako podklad pro Pedagogický tezaurus*. Praha, 2007. 4 s. Interní materiál.
- VORLÍČEK, Chrudoš. *Z historie Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy*. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1996. 45 s. ISBN 80-86039-06-4.
- WAND, Patricia A, HARBUR, A., SCOTTI, J. *The Academic Library in 2010 : A Vision*. Report of Symposium 2010, March 14-15, 2005, Washington (DC) : American University Library, 2005. [online]. [cit. 2008-11-16]. Dostupný z WWW: <http://www.library.american.edu/Symposium_2010.pdf>.
- WILSON, T. D. Human Information Behavior. *Informing Science* [online]. 2000, vol. 3, no. 2, s. 49-55. [cit. 2009-09-03]. Dostupný z: <<http://inform.nu/Articles/Vol3/v3n2p49-56.pdf>>.

Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1: Fotografie knihovny	II
Příloha č. 2: Statistické údaje UK PedF ÚK	VIII
Příloha č. 3: Specifika Ústřední knihovny UK PedF	XI
Status jednotky (kategorie dokumentu)	XI
Status uživatele	XI
Používané signatury	XII
Příloha č. 4: Informační infrastruktura knihoven, středisek a ústavů vědeckých informací Univerzity Karlovy v Praze	XIV
Příloha č. 5: Vývoj přírůstkových seznamů Ústřední knihovny UK PedF	XV
Příloha č. 6: Seznam zaměstnanců UK PedF ÚK od roku 1964 do současnosti	XVII
Příloha č. 7: Inventární knihy z počátků UK PedF ÚK uchovávané v Archivu Univerzity Karlovy v Praze	XIX
Příloha č. 8: Záznam z informačního odpoledne 2008	XXI

A. Příloha č. 1: Fotografie knihovny

Obr. č. 1: Část skladu v Rettigové 4, před rekonstrukcí v roce 1997 (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Obr. č. 2: Studovna společenských věd v Celetné 14 (do roku 1998) (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Obr. č. 3: Výpůjční protokol v Rettigové 4 (do roku 2006) (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Obr. č. 4: Zázemí Studovny společenských věd v Celetné 13 (do roku 1998) (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Obr. č. 5: Zázemí Studovny společenských věd v Celetné 13 (do roku 1998), bývalá vedoucí knihovny PhDr. Pavla Lipertová (vlevo) a současná vedoucí knihovny Mgr. Jitka Bílková (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Obr. č. 6: Výpůjční protokol v roce 2005 (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Obr. č. 7: Výpůjční pult (rok 2005), (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Obr. č. 8: Studovna UK PedF ÚK v Rettigové 4 (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Obr. č. 9: Studovna UK PedF ÚK v Rettigové 4 (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Obr. č. 10: Volný výběr dokumentů ve studovně UK PedF ÚK v Rettigové 4 (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Obr. č. 11, 12: Kompaktní regály ve skladu UK PedF ÚK v Rettigové 4

Obr. č. 13: Uložení vázaných periodik v UK PedF ÚK v Rettigové 4

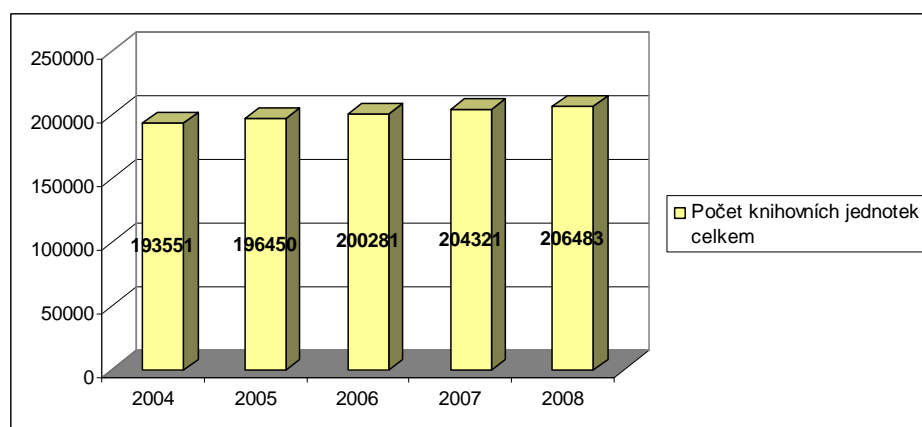
B. Příloha č. 2: Statistické údaje UK PedF ÚK

Statistika 2004-2008						
		2004	2005	2006	2007	2008
Počet knihovních jednotek celkem		193551	196450	200281	204321	206483
v tom	knihy a periodika	191483	193961	197320	200838	202572
	ostatní dokumenty	2068	2489	2961	3483	3911
Přírůstky za rok		2800	3000	4200	4040	3600
Úbytky knihovních jednotek za rok		108	101	369	2231	1438
Počet titulů odebíraných periodik		245	245	245	234	233
Počet exemplářů odebíraných periodik		298	298	297	295	274
Zaregistrovaní uživatelé k 31. 12.		7549	9006	7381	7257	7190
Počet registrovaných výpůjček		97439	78294	48472	45988	79747
Meziknihovní výpůjční služba		95	276	253	334	474
v tom	jiné knihovně	79	156	196	265	418
	z jiné knihovny	16	120	57	69	56
Mezinárodní výpůjční služba		10	30	18	0	0
v tom	jiné knihovně	5	5	3	0	0
	z jiné knihovny	5	25	15	0	0
Rešerše a bibliografie zpracované knihovnou		16	6	0	3	5
Počet zhotovených kopií		16873	2513	3671	2078	1749
Vzdělávací a výchovné akce pro uživatele		15	22	15	5	18
Odborné porady, konzultace pro knihovny		7	5	5	9	5
Celkový počet zaměstnanců knihovny		16	16	15	15	15
Počet míst ve studovnách a čítárnách		75	75	108	108	108
Prostředky na nákup fondů v Kč		1379638	1542366	1925324	1829803	1631692
z toho	z rozpočtu fakulty	1197513	1190553	1484550	1419153	1452071
	z grantů	182125	351813	440774	402650	179621
Počet knihovních jednotek ve volném výběru		16715	15473	x	17939	18453
Počet databází v knihovně vytvářených		4	3	3	3	3
Počet titulů zpřístupňovaných bází dat		68	98	106	128	130
z toho	na CD ROM	57	65	73	95	97
	zpřístupněno počítačovou sítí	11	33	33	33	33

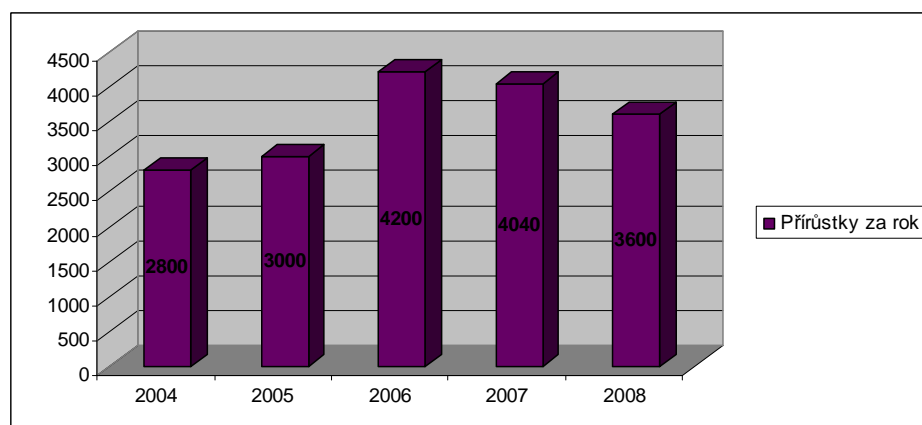
Tab. č. 1: Tabulka statistických údajů za roky 2004 až 2008 (Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

Tabulka statistických údajů								
v roce	počet dílčích knihoven	počet knihovních jednotek zpracovaných	počet kj nezpracovaných	roční přírůstek	docházející časopisy	výpůjčky	počet čtenářů	počet pracovníků
1964	17	102382	24178	6631	486	79741	4971	6
1965	48	138669	16837	10668	738	98545	7220	9
1966	48	150820	15879	12151	751	112926	8647	9
1967	47	160078	12958	9258	775	131846	9867	9
1968	47	161612	8992	9657	970	99652	11044	9,5
1969	47	162885	837	8063	925	107864	11263	9,5
1970	49	171953	680	7075	907	101364	6847	9,5

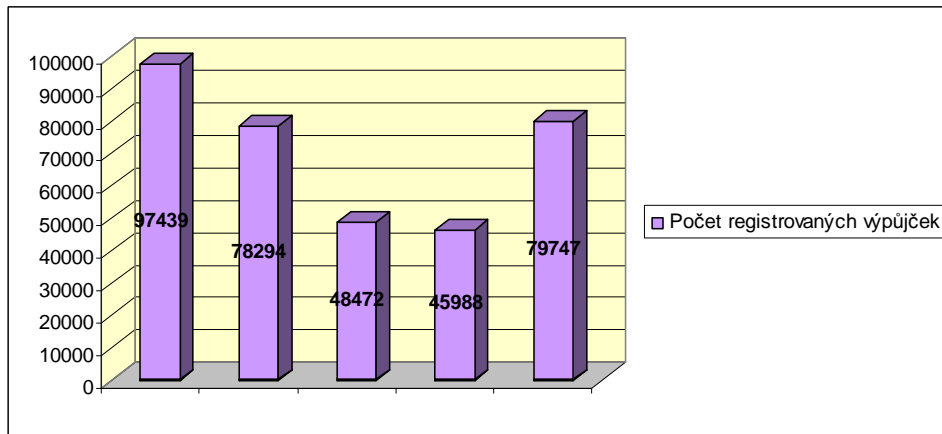
Tab. č. 2: Tabulka statistických údajů v letech 1964 až 1970 [Lipertová, 1972]

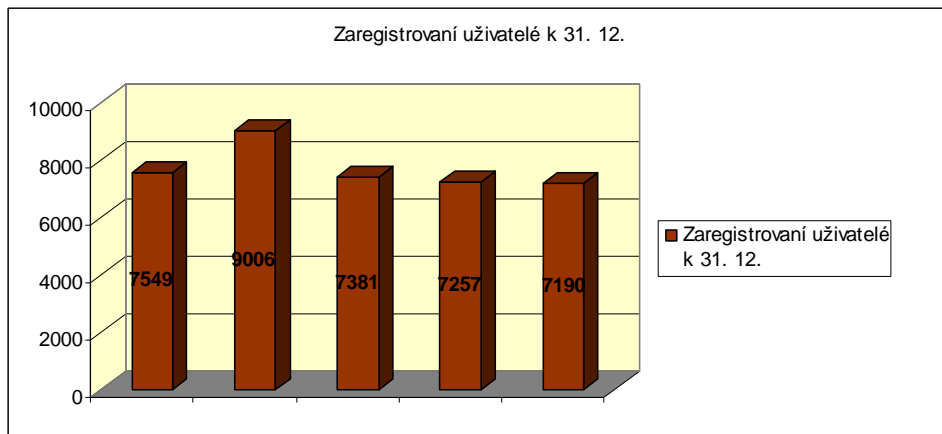
Graf č. 1: Vývoj počtu knihovních jednotek ve fondu UK PedF ÚK v letech 2004 až 2008 (Podle statistických údajů UK PedF ÚK)

Graf č. 2: Vývoj počtu nových přírůstků do fondu UK PedF ÚK v letech 2004 až 2008 (Podle statistických údajů UK PedF ÚK)

Graf č. 3: Vývoj počtu registrovaných výpůjček v UK PedF ÚK v letech 2004 až 2008 (Podle statistických údajů UK PedF ÚK)

Graf č. 4: Vývoj počtu zaregistrovaných uživatelů k 31. 12. v letech 2004 až 2008 (Podle statistických údajů UK PedF ÚK)

C. Příloha č. 3: Specifika Ústřední knihovny UK PedF

D. Status jednotky (kategorie dokumentu)

Výpůjční lhůta a charakteristika výpůjčky

01 Prezenčně 1 den s možností prodloužení. Jedná se o dokumenty určené pouze k prezenčnímu studiu ve studovně, absenční vypůjčení je pouze výjimečné na dohodnutou výpůjční dobu.

02 Nelze půjčit. Vztahuje se na dokumenty umístěné ve studovně a určené pouze k prezenčnímu studiu, absenční vypůjčení je pouze výjimečné na dohodnutou výpůjční dobu.

03 Grantová výpůjčka. Trvá 365 dní s možností prodlužování až do skončení grantu, v odůvodněných případech může knihovna zprostředkovat prezenční vypůjčení na dohodnutou výpůjční dobu i jinému uživateli, než je nositel grantu.

04 Běžná výpůjčka I: 31 den s možností prodloužení

05 Běžná výpůjčka II: 62 dny s možností prodloužení

06 Běžná výpůjčka III: 93 dny s možností prodloužení

07 Krátkodobá výpůjčka: 14 dní bez možnosti prodloužení

09 Specifická výpůjčka: 31 den bez možnosti prodloužení [Výpůjční řád, 2006]

E. Status uživatele

Interní uživatelé

Externí uživatelé

01 Student PedF UK

02 Doktorand PedF UK

03 Stážista PedF UK

04 Účastník kurzů CŽV PedF UK

11 Zaměstnanec PedF

13 Uživatel z UK

- 21 Veřejnost laická
- 22 Veřejnost odborná
- 23 Jiný uživatel I
- 24 Jiný uživatel II
- 31 MVS

F. Používané signatury

- Ar - archiv
- 2Be – velký formát beletrie
- 2Sc – skripta malého formátu
- Be – beletrie
- Bp – bakalářské práce
- C – hudebniny
- CD – CD-R
- Dis – disertační, habilitační a rigorózní práce
- Dp – diplomové práce
- Dt – drobný tisk
- DVD – DVD
- F- hlavní fond
- K – knihovna Prof. Kotáska
- L – knihovna Prof. Lee
- MC – audiokazety
- Os – učební osnovy
- Sc – skripta
- Sp – separáty
- U – učebnice
- VC – videokazety
- Zp – závěrečné a semestrální práce

Formulář pro evidenci tiskové konference, rozhovoru, televizního a rozhlasového vystoupení

I. ÚČASTNÍK:
 Zde uvést celé příjmení a jméno účastníka ve výše uvedeném pořadí. Za příjmením je čárka, pak mezera a pak následuje křestní jméno.
 Vzor: Křemlčík, Jan

ROLE ÚČASTNÍKA:
 vyberte jednu z těchto možností: poskytovatel

PRACOVISTĚ ÚČASTNÍKA:
 Pro uvedení účastníka vyberte z nabídky pracovních fakulty to, na němž má tento účastník nejvyšší pracovní úvazek. Pokud účastník není členem pracovníků fakulty, vyberte z nabídky heslo "cizí"

PRACOVNÍ ZARÁZENÍ ÚČASTNÍKA:
 Pro uvedení účastníka vyberte z nabídky pracovních zařízení aktuální údaj platný v roce, k němuž se sběr publikací vztahuje. Vypíňáme pouze u interních pracovníků fakulty, u cizích účastníků volíme "neuvádí se".

AKADEMICKÉ TITULY ÚČASTNÍKA:
 Pro uvedení účastníka vyberte z nabídky akademických titulů aktuální údaj platný v roce, k němuž se sběr publikací vztahuje. Vypíňáme pouze u interních pracovníků fakulty, u cizích účastníků volíme "neuvádí se".

VĚDECKÉ HODNOSTI ÚČASTNÍKA:
 Pro uvedení účastníka vyberte z nabídky vědeckých hodností

Obr. č. 14: E-formulář pro evidenci tiskové konference, rozhovoru... v rámci
 Personální bibliografie na adrese:

http://beta.pedf.cuni.cz/biblio/pedf/rozhovor_v_tisku.htm

G. Příloha č. 4: Informační infrastruktura knihoven, středisek a ústavů vědeckých informací Univerzity Karlovy v Praze

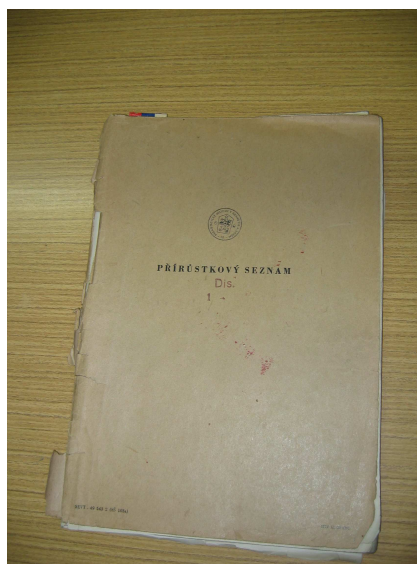
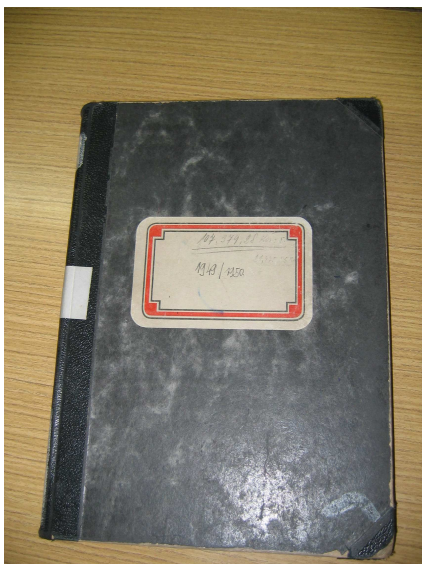
VIII-1 Informační infrastruktura knihoven, středisek a ústavů vědeckých informací

Fakulta	Typ knihovny	Velikost fondu	Počet titulů časopisů	Počty zaměstnanců		Počet míst ve studovně	Doba možnosti přístupu do čítáren, studoven (počet hod. za týden)	Počet registrovaných uživatelů	Počet přírůstků
				Fyzické osoby	Přepočtené úvazky				
KTF	A	155 198	346	9	7,8	52	44	3 034	6 029
ETF	A	133 104	196	15	8,4	55	45	1 985	5 080
HTF	A	26 862	27	2	2	32	30	861	316
PF	A	165 650	307	17	14,9	200	62	6 653	4 300
1.LF	C	271 905	211	18	16,7	198	54,3	5 505	4 116
2.LF	C	88 109	142	10	6,9	37	46,5	3 308	800
3.LF	C	35 718	89	13	10,7	32	41	1 966	1 074
LFP	C	106 614	240	7	6	54	43	3 400	890
LFHK	C	338 756	375	9	7,75	268	50	2 531	3 198
FaF	C	73 568	106	6	5,25	40	38	2 114	1 232
FF	B	1 064 873	368	52	35,7	342	42	13 398	13 155
PfF	D	635 582	1 259	27	22,3	190	37	11 825	7 037
MFF	D	165 972	412	17	14,75	110	44,5	5 148	6 084
PedF	A	204 321	234	15	13,25	108	48	13 011	4 040
FSV	C	206 240	196	9	8,3	80	45	6 059	2 987
FTVS	A	311 690	142	7	7,0	64	40	4 069	2 349
ÚDAUK	A	45 206	109	2	2,0	15	40	142	1 084
CERGE	A	98 801	196	9	6,5	44	65	1 649	2 786
ÚK	A	311 690	142	7	7	64	42	1 649	2 349
Knihovna TGM	E	73 372	160	12	10,5	164	52,5	7 845	5 272
Celkem		4 513 231	5 257	263	213,7	2 149	909,8	98 572	74 178

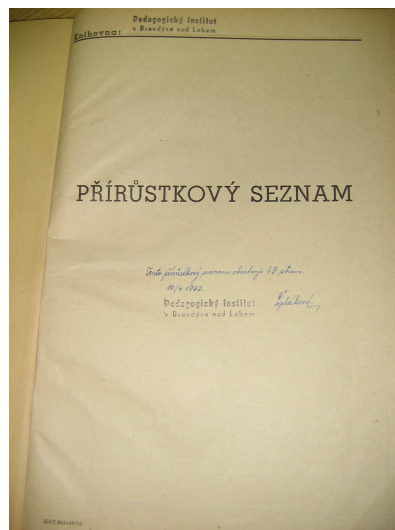
Typ knihovny:
A = pouze centrální knihovna
B = centrální zpracovatelské pracoviště a dílčí knihovny
C = centrální knihovna a dílčí knihovny
D = oborové knihovny logicky propojené osobou vedoucího do jednoho celku
E = areálová knihovna

Zdroj: Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy v Praze za rok 2007

H. Příloha č. 5: Vývoj přírůstkových seznamů Ústřední knihovny UK PedF

Obr. č. 15 a 16: Přírůstkový seznam z let 1949/1950 (vlevo) a nejstarší přírůstkový seznam disertací

Obr. č. 17 a 18: Přírůstkové seznamy Knihovny Pedagogického institutu v Brandýse nad Labem z let 1960-1962

I. Příloha č. 6: Seznam zaměstnanců UK PedF ÚK od roku 1964 do současnosti

(Zdroj: Ústřední knihovna UK PedF)

ÚK-OBIS 1964 - 1990

Altmann Antonín 1980
Baierová Jiřina 1974-1994
Bakosová Dagmar 1990-
Borčová Aloisie
Burešová Marie 1988-1996
Cejpková Iluše 1984-1995
Gibková Marie 1990-1995
Hanková Alena 1982-2007
Hanušová Eliška 1990-1997
Hartmanová Květoslava 1989-1997
Havlová Růžena 1990-1990
Holubář Zdeněk 1982-1993
Hrábánková Markéta 1990-1992
Jarošová Marie 1981-1986
Kliková Helena
Kracík Vlastimil 1990-1998
Kremla František (děkanát)
Kubínová Marie
Leidorfová Miroslava 1964-1982
Lipertová Pavla 1964-2002
Lipovcová Božena 1964-1981
Lišková Eva 1990
Mrázková Petra 1977-1978
Myšková Magdalena 1964-2002
Nutzová Hana
Pešulová Jiřina 1978-2002
Pezlová Stanislava 1974-1975
Pohorská Alena 1986-1989
Procházková Světlana 1982-1997
Rott Evžen 1987-1993
Říhová Božena 1988-1993
Skokanová Alena 1984-
Slabochová Jitka (Nováková) 1990-1992
Sládečková Zdena 1982-1987
Sládková Daniela 1990-1992
Smrčková Vladka 1979-1988
Stránská Milena, 1976-1996, -2003vyd
Sýkorová Svatava 1980-1997
Šandová Ludmila 1968-1991
Šedová Alena 1986-1998
Šimková Jitka 1977-1996
Štěpinová Markéta (roz.Lávicová) 1990-1991
Techlová Eva 1985-1993
Toběrná Věra 1982-1989
Uličná Jana 1986-1990
Valentová Věra 1979-
Vančurová Jana 1989-1994
Velíšková Naděžda 1976-1988

SVI -Ústřední knihovna od 1991 do 30. 9. 2002

Baierová Jiřina 1974-1994
Bakosová Dagmar 1990-
Barášková Vlasta 1995-1997
Beránková Božena 1992-
Bílková Jitka 1990-
Blizničenkova Marie 2001-
Burešová Marie 1988-1996
Cejpková Iluše 1984-1995
Dubská Alice
Feil Miloslav 1999-
Gibková Marie 1990-1995
Hanková Alena 1982-2007
Hanušová Eliška 1990-1997
Hanzalová Marie 1996-1997
Hartmanová Květoslava 1989-1997
Havelka Tomáš 1992-1995
Holubář Zdeněk 1982-1993
Hrábánková Markéta 1990-1992
Hroníková Marie 1996-2002
Churáčková Marcela 1997-2002
Janečková Jana 1994-1995
Janošová Irena 1995-1998
Kopecká Věra 1993-1997
Koulová Zdislava 1995-1996
Kovařík Dušan 1998-1998
Kracík Vlastimil 1990-1998
Lipertová Pavla 1964-2002
Lustigová Vladimíra 2002-2003
Malá Kalida 1995-1998
Maršíčková Zuzana 1993-
Mihelková Helena 1995
Morávková Jana 1995-1998
Myšková Magdalena 1964-2002
Nekvapilová Jarmila 1999-
Panská Květoslava 1995-
Patočková Alena 1992-
Pešulová Jiřina 1978-2002
Pilgerová Jarmila
Porazilová Veronika 1995-1996
Poulová Eva 1995-1997
Pozemská Věra 1995-1996
Procházková Světlana 1982-1997
Puchta Miloš 1993-1994
Rott Evžen 1987-1993
Říhová Božena 1988-1993
Sendulská Jana 1993-2002
Skokanová Alena 1984-
Slabochová Jitka (Nováková) 1990-1992
Sládková Daniela 1990-1992

Stránská Milena, 1976-1996, -2003vyd.,
zástupkyně
Studíhradová Vlasta 1994-1995
Sýkorová Svatava 1980-1997
Šandová Ludmila 1968-1991
Šedová Alena 1986-1998
Ševčíková Barbora 1999-2002
Šimková Jitka 1977-1996
Štěpinová Markéta(roz.Lávicová) 1990-1991

Techlová Eva 1985-1993
Urbanová Drahomíra 1998-2002
Vacková Milada 1990-1996
Valentová Věra 1979-
Vančurová Jana 1989-1994
Vraná Jarmila 1995-1996
Žižková Anna 1998-2008

SVI -Vydavatelství od 1998 do 30. 9. 2002

Albrecht Miroslav
Corredorová Milada 1997-1998
Dokonalová Alena 1999-2001
Hobíková Věra
Hroníková Marie 1996-2002
Justová Helena
Koczková Marta
Lipertová Pavla 1948-2002
Suchá Bohuslava 1993-2002
Mlej Ivan
Myšková Magdalena
Pešulová Jiřina
Pincová Eliška 1997-2003
Rejholcová Miluše
Soudská Dagmar
Stránská Milena, 1976-1996, -2003vyd
Miňovská Jana 1993-1996

Ústřední knihovna 1. 10. 2002-

Bakosová Dagmar 1990-
Beránková Božena 1992-
Bílková Jitka 1990-
Blizničenkova Marie 2001-
Dolejš Petr 2003-2004
Feil Miloslav 1999-
Golias Marcel 2004-
Haincová Jitka 2007-2007
Hanková Alena 1982-2007
Heringová Renata 2003-2005
Hoftich Michal 2007-
Hubová Markéta 2004-2006
Kubín Karel 2004
Lustigová Vladimíra 2002-2003
Mánková Zuzana 2008-
Maršíčková Zuzana 1993-
Nekvapilová Jarmila 1999-
Panská Květoslava 1995-
Patočková Alena 1992-
Skokanová Alena 1984-
Valenta Štěpán 2004
Valentová Věra 1979-
Žižková Anna 1998-2008

Příloha č. 7: Inventární knihy z počátků UK PedF ÚK uchovávané v Archivu Univerzity Karlovy v Praze

34) Inventář knihovny žáků cvičné školy

Státní učitelský ústav v Kutné Hoře

titulní list – „Inventář knihovny žáků cvičné školy v Kutné Hoře : nově srovnána a rozdělena tato knihovna ve šk. r. 1894/5“

přírůstková čísla („číslo řádné“) 1 – 225 – 1. část

2. část – 1 – 582 – viz šk. rok 1941/42

obsahuje beletrii a naučnou literaturu

35) Inventář knihovny metodické

razítko „Koedukační ústav učitelský v Lounech“

- vlepěný ručně krasopisně popsáný list „Dějiny knihovny“

„Metodická knihovna byla založena ve šk. roce 1925/26 cvič. uč. Rud. Šimkem k potřebě chovanců III. a IV. ročníku. Cvič. uč. R. Šimek byl prvním jejím správcem.

Ve šk. roce 1926/27 převzal knihovnu vič. uč. Karel Hlava, který ji uspořádal a dále rozšiřoval.

Knihy jsou dary nakladatelství, inspektorátu stát. škol národních v Žatci, ředitelství měst. školy (čes. státní) v Žatci a různých dárců. Ve šk. roce 1925/26 čítala knihovna 141 inv. čísel o 159 svazcích. Ve šk. roce 1936/37 měla knihovna 551 inv. čísel o 552 svazcích. Za správy K. Hlavy vzrostla tedy o 410 inv. čísel.“

- 1937/38 – učitel Emanuel Krček – 568 inv. čísel, 716 svazků, cena 8362,80 K.

1938 – převoz do Žatce

- šk. rok 1939/40 – vyřazeno při revizi knihoven nařízené úřady – 98 inv. čísel (125 svazků) v ceně 1477,40 K

- na konci šk. roku 1939/40 při odchodu dosavadního správce E. Krčka celkem 700 inv. čísel o 832 sv. v ceně (inventární) 8933,10 K

pozn. v inventáři 802 záznamů

36) Inventární katalog 1948 – 49

od 8. 1. 1948

přírůstková čísla 1/48 – 2220/48 – do 22. 12. 1948

1/49 – 3517/49 – od 8. 1. 1949 - ?

většinou číselné signatury

37) Inventární katalog 1949 – 50

„Přírůstky knihovny PF 1949 – 50“

přírůstková čísla 3518/49 – 5382/49 za rok 1949 od 13. 7. 1949, navazuje na 36)

1/50 – 3534/50 za rok 1950

obsahuje knihy, signatury Fr, Fj, Fč, F... nebo číselné sign. např. 6-856

38) Knihovní inventář I.

207 popsaných stran

5910 přírůstkových čísel, bez datace

1. část – hudebniny, značka K

na poslední straně „učitelské ústavy – konec!“

2. část – „Přírůstkový seznam hudebnin A : velikost do 20 cm výšky“

pozn. značky knihkupců: M – Melantrich, A – Antikvariát hudebnin Praha, S – Svoboda

K1 – K231

3. část – Přírůstkový seznam knihovny katedry hudební výchovy 1952

K1 – K930

poslední zápis 29. 11. 1952

39) Inventární kniha 1955 – 57

přírůstkový seznam hudebnin

přírůstková čísla K1 – K1289

značka A, B, C

86 popsaných stran

J. Příloha č. 8: Záznam z informačního odpoledne 2008

Informační odpoledne pořádá Ústřední knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze od 22. září, tj. od začátku semestru, až do odvolání především pro posluchače 1. ročníků. Lekce probíhají vždy po skončení výpůjční doby a zájemci se mohou zapsat do připravených formulářů ve výpůjčním protokolu.

V úterý 7. října se informačního odpoledne zúčastnilo 6 studentek 1. ročníků, tedy všichni ti, kteří se zapsali. Během kurzu, který trval 45 minut (od 17:30 do 18:15) se studenti seznámili s uživatelským rozhraním katalogu knihovního systému Aleph, prostředím a službami knihovny.

Knihovnice, která lekci vedla, nejprve objasnila knihovnickou a informační situaci v rámci celé Univerzity Karlovy a poté vyzdvihla specifika knihovny pedagogické fakulty. Ústřední knihovna PedF nedisponuje volným výběrem, čtenáři si proto musí své požadavky vypsát na připravené lístky, které předávají knihovníkům, kteří konkrétní dokument vyhledají ve skladu.

Na lístek se uvádí pouze signatura, kterou si čtenář vyhledá v katalogu.

Práce s katalogem

Praktické vyhledávání knihovnice uvedla vysvětlením využití různýchází dílčích knihoven, nejvhodnější fond pro studenty má Ústřední knihovna v ulici M. D. Rettigové, v níž si studenti prakticky vyzkoušeli vyhledávání.

Nejprve bez přihlášení, pouze vyplnit políčka v základní masce katalogu. Knihovnice jednotlivé studenty obchází a vysvětluje postup. Objevují se komplikace již u zadání jména autora, kdy studenti uvádí jako první křestní jméno.

Po zobrazení záznamu knihovnice vysvětlila grafické symboly katalogu a lokaci dokumentů i v jiných knihovnách UK. Knihovnice reagovala na vyhledané informace a objasňovala zkratky týkající se právě umístění dokumentu a formy výpůjček, co znamená prezenční výpůjčka atd.

Studentům je vysvětleno, že se do katalogu přihlašovat nemusí, protože jim stačí vyhledat pouze signaturu, ale pokud si budou chtít dokument zarezervovat nebo zjistit stav svého čtenářského konta a prodloužit si výpůjčku, musí se přihlásit. Proběhla praktická zkouška přihlášení pomocí údajů z Průkazu studenta. Studentům je

zdůrazněno, aby si ve svém čtenářském kontu aktualizovali emailovou adresu, která je vlastně jediným přímým kontaktem na něj, který knihovna má.

Knihovnice studentům dále vysvětlila postup při rezervaci dokumentů, funkci „Má schránka“, kterou využijí při rešerších a funkce „Nápovědy“. Poukázala stručně také na možnost zúžení vyhledávání např. podle druhu dokumentu a na možnost vyhledávání elektronických článků pomocí sfx. Studenti si vyzkoušeli vyhledat časopis podle předmětu.

Knihovnice také upozornila na přístup k elektronickým zdrojům v rámci UK na internetové adrese Portálu elektronických zdrojů UK.

Návštěva skladu

Knihovnice nabídla studentům prohlídku skladu, aby si uvědomili jeho velikost a při čekání na dokumenty byli trpěliví.

Návštěva studovny

Ve studovně se ujímá slova zde pracující knihovnice a vysvětluje specifika práce s katalogem ve studovně, kterými jsou zkratky prozrazující lokaci dokumentu. Ve studovně je volný výběr a dokumenty jsou uspořádány oborově. Nad počítačem visí plakát s „Informační tabulkou lokačních údajů“, která zkratky vysvětluje.

Studenti jsou obeznámeni s pravidly přístupu do studovny (bez tašek, mobilních telefonů...) a s postupem práce v ní – vybrat, studovat, vrátit.

Studenty nejvíce zajímá přístup k počítačům s internetem, možnost kopírování a tisku a výpůjční doba.

Knihovnice také upozorňuje na možnost půjčování hudebních CD, které nejsou zaevidovány v katalogu.

Na závěr se se studenty rozloučí a těší se na spolupráci.

Závěr

Informační odpoledne jakožto lekce informační výchovy a seznámení s postupy vyhledávání dokumentů v knihovně se mi zdá jako výborný způsob interakce mezi knihovníky a studenty, který umožní předcházet zbytečným nedorozuměním a usnadní oběma stranám práci.

Ze strany studentů je o informační odpoledne zájem, ale myslím si, že by mohl být větší. Někteří studentům chybí i základní znalosti jako je vyplnění dotazu ve vyhledávací masce. Potom nemohou dostat od systému relevantní odpověď a jsou ochuzeni o podstatné informace. Proto je třeba rozvíjet informační gramotnost studentů a takováto informační odpoledne jsou vhodným prostředkem.